

Дневник

(стенографски)

на

XIX^{то} обикновено Народно събрание

Четвърта извънредна сесия

2. заседание, среда, 4 октомври 1922 година.

(Открито от подпредседателя Г. Марков, в 3 ч. 55 м. след пладне)

Председателстващ Г. Марков: (Звъни) Моля г. секретаря да провери по списъка присъстващите г. г. народни представители.

Секретар Х. Ветовски (з): (Прочита списъка. От заседанието са отсъствували следните народни представители: Иван Ангелов, Селим х. Ахмедов, Димитър Благоев, Стефан С. Бобчев, Цоню Бръшлянов, Атанас Буров, Петър Бжков, Григор Василев, Никола Габровски, Иван Гапев, Иван Гешов, Никола Гешов, Ради Гичев, Георги Данаилов, Стефан Даскалов, Петър Димов, Али-ходжа Ибраимов, Захари Каменов, Петър Каратодоров, Стефан Кирчев, Тенчо Кйосев, Георги Колев, Теню Кортевски, Стоян Костурков, Радослав Крайчев, Ангел Кундалев, Андрей Липчев, Михаил Маджаров, Рашико Маджаров, Александър Малинов, д-р Ганчо Марков, Георги Минев, Неделчо Михалев, Владимир Моллов, Нух Мустанов, Никола Мушапов, Нако Начев, Георги Ганев Недков, Христо Пенчев, Тодор Петров, Гали Радев, Минко Радковски, Мустафа Ризабеев, Трифон Саралиев, Коста Сидеров, Щелиян Сокуров, Теодор Теодоров, Христо Тодоров, Желю Тончев, Георги Точев, д-р Йосиф Фаденхехт, Димитър Христов, Станко Цестов, Александър Чапрашиков, Крум Чапрашиков, Григор Чешмеджиев, Юрдан Юрданов, Георги Юртов и Димитър Яблански)

Председателстващ Г. Марков: (Звъни) От 216 народни представители присъствуват 116. Има законното мноство.

Обявявам заседанието за открито.

Бюрото е разрешило отпущ на следните г. г. народни представители:

На г. Гали Радев — 7 дни;
На г. Могин Дончев — 1 ден;
На г. Хюшино Хасанов — 5 дни;
На г. Никола Пждарев — 15 дни;
На г. Ради Гичев — 8 дни;
На г. Станко Цестов — 5 дни;
На г. Нако Начев — 6 дни;
На г. Неделчо Георгиев — 2 дни;
На г. Георги Юртов — 8 дни и
На г. Иван Гапев — 3 дни.

Съобщавам на г. г. народните представители, че е получена телеграма от народния представител г. Александър

д-р Чапрашиков, с която по здравословни причини моли Народното събрание да приеме оставката му като народен представител. Телеграмата е подадена от Лозана.

Министър д-р Р. Даскалов: Какви здравословни причини? Никакви здравословни причини, но бега.

Председателстващ Г. Марков: Тоже и народния представител г. Крум Чапрашиков с дълга мотивирана телеграма от Виена си подава оставката.

Тези две телеграми ще бъдат поставени на дневен ред и Народното събрание ще се произнесе по тях.

Н. Георгиев (з): От българско подданство ли се отказват или от друго?

Председателстващ Г. Марков: Постъпил е законопроект за извънбюджетен (свръхсметен) кредит на сума 230.000.000 л. за даване еднократна помощ на държавните служители.

Този законопроект ще се раздаде на г. г. народните представители и постави на дневен ред.

Постъпило е писане от народния представител г. Коста Илиев, с което, като описва слуховете, разпространявани по външната политика на правителството във връзка със събитията в Мала-Азия, пита г. министър-председателя, какво становище е взело правителството по въпроса за източна и западна Тракия и гръцка Македония, във връзка с гарантираните права от мирния договор за излаз на България на Бело-море, второ, верно ли е, че през българска земя ще минат не само сръбски и болшевишки войски, но и че България ще се присъедини към последните, и трето, верно ли е, че правителството щело да мобилизира българската армия за некаква акция, и ако е верно, в що се състои тя.

Това писане е изпратено на г. министър-председателя, който, ако е готов, може да отговори.

Министър д-р Р. Даскалов: После.

Председателстващ Г. Марков: Преди дневния ред искаше думата г. Джидров.

Н. Пждарев (д): Има и друго писане; то не се съобща.

Председателствуваш Г. Марков: Ще го съобщя утре.

Н. Пждарев (д): Защо утре? Требва сега да го съобщите.

Председателствуваш Г. Марков: Оставих го да го прочита. В едно от най-близките заседания е казано, че трябва да го съобщя. За туй спор не правете.

Н. Пждарев (д): То е постъпило още преди обед. Би трябвало да го съобщите.

Председателствуваш Г. Марков: Ще го съобщя утре. Вие знаете, че правилника не ме задължава веднага да го съобщя. Недейте да спорим за празни работи.

Д-р Х. Мутафов (о): Кои са пълните ви работи?

Председателствуваш Г. Марков: (Към Н. Пждарев) Моля, седнете на местото си!

Има думата народния представител г. д-р Петър Джидров.

Н. Пждарев (д): И аз искам думата.

Председателствуваш Г. Марков: И на Вас ще дам думата; обещах Ви я онзи ден.

Г. Дамьянов (з): Сам си взема думата завчера — сам я взема и сега.

Председателствуваш Г. Марков: Преди дневния ред има думата народния представител г. Петър Джидров.

Д-р П. Джидров (с): Г. г. народни представители! Парламентарната група на Социалдемократическата партия ме натовари да внесе следния протест: (Чете)

„Протест от парламентарната група на Социалдемократическата партия.

„Г. г. народни представители! Една от най-върховните задачи на държавната власт след войната е: стопанското възстановяване и заздравяване на страната и грижата за гарантиране прехраната на икономически слабите обществени слоеве. Цели три години днешното правителство не е предприело нищо, за да подпомогне разстроения стопански живот и да облекчи съдбата на страдащите. Неговите стопански и социални реформи са недоучени и продиктувани от умраза към отделни слоеве и групи, а не от съзнание на нагледните нужди; по тая причина те още повече затрудняват нашия икономически живот. В резултат на тая безсистемна и безпринципна политика, у нас се шири една все повече и повече усилваща се съжопия, която хвърля широките народни маси, особено в градовете, в мизерията, обрича ги на израждане и клони да убие всека охота и воля към правилен граждански и политически живот.

„При това престъпно безгрижие над жизнените интереси на страната, ние трябва да констатираме, че в течение на три години правителството се е занимавало само със своето закрепване и е насадило такива политически порядки, които повърнаха нещастна България с десетки години назад и я отклониха от пътя на демократическото развитие, към който решително трябваше да тръгне след катастрофата. Бруталното поведение на държавните органи спрямо борящите се за по-носен живот железничари през декемврий 1919 г., където не се държеше сметка за човешката личност и за нейните права, ограничението на свободите и правата на българските граждани, което се въведе до система в управлението, разврата, който се въведе в всички учреждения на държавата, несигурността на живота по пътища и кръстопътища“.

И. Стойнов (з): Турете и вашето окръжно.

Д-р П. Джидров (с): ... „и последните търновски събития, които са нечуван скандал в нашата политическа история“.

Ю. Урумов (з): Ти си я карацисал тая работа.

Д-р П. Джидров (с): ... „създадохме такива условия в нашата страна, които правят живота неносен и убиват нейния кредит пред външния свят.

„Постановленията на мирния договор, който възбуждаха все некаква надежда в нация онеправдан народ“...

И. Стойнов (з): Вие сте палета на онези вагабонти. (Сочи центъра).

Д-р П. Джидров (с): ... „излаза на Бело-море и правата на малцинствата още не бяха изпълнени; в течение на цели три години, въпреки множеството съжпо костуващи на народа командировки, в тая област правителството не успее да докара никакви придобивки. И тъкмо когато събитията около нас се развиха така, че съдбата ни издигна случая да заговорим с по-решителен тон за нашите човешки и национални права, тъкмо когато близкочинния въпрос без и мимо нас се поставя пред света за разрешение и ние трябва да се явим готови с нашата вътрешна сила и нашите права, у нас се разиграха събития, които само един заклет враг на страната можеше да способствува“.

И. Стойнов (з): Питайте Данева какво трябва да правите. Вие не знаете какво трябва да правите.

Д-р П. Джидров (с): „На 17 септемврий опозиционния блок, съставен от няколко буржоазни партии за борба против правителството — една позволена от конституцията и законите организация — трябваше да се събере на събор в Търново. Вместо да вземе мерки за охрана на реда и свободата, правителството организира некакъв контра събор на „веклопроизводители“ за същата дата и на същото място. Само тоя факт вече говори, че облеченото в държавна власт и разполагащо с държавни средства правителство се готви за една нелегална борба. Но това е още малко“.

И. Стойнов (з): Вие сте плащани от буржоазията.

Д-р П. Джидров (с): „С негово съдействие и съучастие се е съставил един съжжен план за унищожение на неговите противници. Органа на правителството публично насъжжваше и проповядваше саморазправа с блокарите“...

В. Гарвански (з): Вие не пишехте ли? Ами „Епоха“?

Д-р П. Джидров (с): ... „Окръжни се издаваха от властимащата партия до дружите, които явно се канеха на борба със сопни. Сам министър-председателя под разни псевдоними пишеше статии със закани и подбуждаше населението към нелегална акция. Съобразно тия настъпления, в тайните нареждания на властите, когато треновете са возили делегатите и гостите на събора за Търново, нощно време тълпи са принуждали по гарите“...

Министър П. Янев: Да беше отишъл да видиш дали това не беше народа.

Д-р П. Джидров (с): ... „и като под обща команда се малтретираха, биеха, излагаха на поругание и мъчение, ограбваха се и дори се убиваха мирни пътници блокари по всички тренове, които от различни краища на страната отиваха към Търново. Планът е бил тжй изпълнен, че нито една група не е могла да пристигне в местото на събора. Над всичко това водителите на блоковите партии, които са пътували в един трей с министъра на вътрешните работи, са били зверски нападнати от въоръжени шайки, бити и жестоко малтретирани, като брадите им са били съжбани и мустанците резани с ножове.

„Тая неопикуема и неокачествима вандалщина не е и не може да бъде дело на протестиращ народ, както цинично обяснява министъра на полицията, който през целата вартоломеевска нощ бил „спал“ в своя вагон.

П. Каратодоров (р): Командувал.

Председателствуваш Г. Марков: Дали е командувал, ще чуем подир малко.

П. Каратодоров (р): Ще чуем.

Д-р П. Джидров (с): „Разгонването на пътниците блокари от вагоите посред нощ и насилственото закарване само на бивните министри в Търново, както и безчовешките сцени, на които те са били изложени там пред събралите се дружбашки шайки и тжлпи“.

От земеделците: Шайки нема. (Силни протести от земеделците. Шум)

И. Гетов (з): Идиот такъв!

Председателстващ Г. Марков: (Силно звъни)

Н. Георгиев (з): Г. председателю! Това е безобразие! Да си оттегли думите. Да му се отнеме думата.

И. Гетов (з): Той обижда българския народ.

Председателстващ Г. Марков: Моля, г-да, пазете тишина. Седнете по местата си.

Д. Нейков (с): Шайкаджии!

Г. Дамянов (з): Ти не можеш да наричаш българския народ шайкаджии.

Некой от земеделците: От десно шайки нема. (Скарване между земеделците и социалдемократите)

Председателстващ Г. Марков: (Силно звъни) Моля, г-да, седнете по местата си. Всеки е свободен да си каже думата.

И. Гетов (з): Г. председателю! Шайка нема. Да си оттегли думите.

И. Симеонов (д): Не шайки, а убийци, убийци нмаме!

Председателстващ Г. Марков: Моля, г. Дамянов, седнете на местото си.

Д-р Х. Мутафов (о): Г. председателю! Кажете на господата да си седнат; изпълнете си длъга.

Председателстващ Г. Марков: Г. Урумов! Кажете на г. Дамянов и на другите да си отидат по местата. (Шума продължава) Моля г. Дамянова и другите да си седнат по местата. Моля господата да запазят спокойствие.

Г. Джидров! Моля, продължете четенето.

Н. Георгиев (з): Г. председателю! Преди да продължава, да си оттегли думите. Иначе не е възможно да вървите реда.

Председателстващ Г. Марков: Г. Георгиев! Върху туй, което е казал, подир малко ще се разисква, когато се разглежда запитването, и тогава ще може да си каже думата.

Н. Георгиев (з): Г. Председателю! Той не може да нарича българския народ шайка. Да си оттегли думите и тогава да продължава. Така не е възможно да вървите реда.

Д-р П. Джидров (с): (Продължава да чете всред тропане по банките от земеделците и шум) „Разгонването на пътниците блокари от вагоните посред нощ и насилственото закарване само на бившите министри в Търново, както и безчовечните сцени, на които те са били изложени там пред събрания се дружбашки шайки и тълпи, показва, че всичко станало на 16 и 17 септември е могло да стане само със знанието, съгласието и съдействието на министра на вътрешните работи“. (Тропане по банките)

Х. Вояджиев (з): Нема да му дадем думата, докато не си оттегли думите. (Тропане по банките).

Председателстващ Г. Марков: Г. Джидров! Свършихте ли?

Д-р К. Консулев (з): Направено е предложение да му се отнеме думата. Нека г. председателя го гласува. Обижда българския народ.

В. Гарвански (з): Шайки нема.

Д-р П. Джидров (с): (Продължава да чете всред тропане по банките от земеделците и шум) „Извършените деяния от органите на властта, вържени шайки и безумни тълпи са тежки престъпления. Ако правителството

беше дори безучастно в тия събития, самото негово безсилие да удържи реда и да предотврати престъпленията, които са се извършвали пред очите на властта, го компрометира и лишава от всеко доверие. А като се знае, че то е подготвило тия събития, че негови органи и хора са вършили изстъпленията и престъпните деяния, чрез законите и обществената съвест, то е отговорно и не може нито един ден да стои спокойно на власт“. (Тропане по банките от земеделците. Шум)

Председателстващ Г. Марков: (Силно звъни) Моля, тишина, г-да. Всеки ще има възможност да си каже думата. Това ще трябва да се докаже от трибуната. Ще имате възможност да чуете обясненията. Също и вие ще имате възможност да се изкажете от трибуната.

И. Гетов (з): Не можем да го слушаме.

В. Гарвански (з): Разбойници нема.

Председателстващ Г. Марков: (Към д-р П. Джидров) Дайте си протеста!

Г. Дамянов (з): Той е социалист, а излиза да става адвокат на тия погромници. (Възражения от центъра). Ако вие не решите въпроса, ние ще го решим, както го решихме и в Търново.

От центъра: А-а-а!

Д-р Х. Мутафов (о): Елате със сони.

Д-р П. Джидров (с): (Продължава да чете всред тропане по банките от земеделците и пререкания) „Със своята безогледна партизанска политика днешното правителство води страната към вътрешни смутове и излага нейния престиж пред външния свет. Тъкмо когато то трябва да издигне авторитета на властта чрез едно демократично управление, когато международното положение налага особени грижи за запазването реда и спокойствието в страната, когато развиващите се близо до нас събития наложили на държавниците на Антантата да посегнат върху някои съществени точки от Нийския договор и по тоя начин е настъпил върховен час за защита на нашите икономически и национални интереси пред чуждия свет“ . . .

И. Гетов (з): „Национални“! Продажнически национализъм!

Д-р П. Джидров (с): . . . „пред държавите и европейското обществено мнение, у нас стои едно правителство, което счита, че големата задача на българската държава е да се закрепни то на власт с всички средства“ . . .

Министър П. Янев: Буров каза това и избега. И ти ще бегаш.

Д-р П. Джидров (с): . . . „и вместо да се опомни, то продължава да върви по пътя на беззаконията, произвола, насилията и анархията, като без всеко основание и в противоречие на конституцията и законите арестува бившите министри, водителите на блоковите партии, за да ги предаде на некакъв несъществуващ, забранен от конституцията чрезвичаен „народен“ съд, държи ги до днес в затвора без право, без съдебно постановление и въпреки протеста на прокурорската власт, когато вече Камарата е свикана и те, като народни представители, по изрично повеление на конституцията, не могат да бъдат задържани под никакъв предлог“.

Г. Дамянов (з): И това е социалист, защитник на пролетарията! Вместо да Ви е срам да стоите в Парламента, Вие още говорите!

Д. Нейков (с): Млъкнете!

Председателстващ Г. Марков: (Към Д. Нейков) Вие, г. Нейков, най-много нарушавате реда.

Д-р П. Джидров (с): „За да удържи своите халтави позиции, правителството е принудено да се грижи само за себе си и всеки ден, всеки час да върши престъпления — то разгонва публични събрания, прави арести и за-

плашвания, насъсква към изстъпления, вжобще води страната към вътрешни размирици, които могат да ползват само нашите неприятели". (Шум)

Г. Дамьянов (з): Вместо да Ви е срам да седите в Парламента, Вие четете!

Д. Нейков (с): Тук яхър ли е или Народно събрание? Вие къде се намирате?

Д-р П. Джидров (с): „Като излагаме всичко това, ние, народните представители от парламентарната група на Социалдемократическата партия, високо протестираме срещу правителството, особено срещу министъра на вътрешните работи, който е изгубил всеко чувство на отговорност пред законите на страната, заявяваме, че то вече не се ползува с народното доверие и в името на жизнените интереси на страната искаме неговото немедленно отстранение". (Ржоплескане от социалистите, центъра и левницата. Вкове: „Долу!". Възражения от земеделците)

Д. Нейков (с): (Към земеделците) И те (Сочи комунистите) нема да ви спасят. (Шум)

Председателстващ Г. Марков: (Силно звъни) Моля, г-да, седнете на местата си, пазете тишина!

Г. г. народни представители! Преди да пристъпим към дневния ред, г. министъра ще отговори на запитването на г. Коста Илиев. Поканвам г. Коста Илиев да развие своето питане.

Н. Георгиев (з): Г. председателю! Има предложение, г. Джидров да си оттегли думите, с които нарече българския народ „шайка", иначе не можем да го търпим тук.

Председателстващ Г. Марков: Тоя въпрос ще се разисква веднага след тази първа точка и по него ще се вземе решение. Тогава народното представителство ще има възможност да се изкаже и да опровергае думите на г. Джидрова, а сам г. Джидров да се засрами от тях. Тъй че нема защо да се взема решение.

Има думата г. Коста Илиев.

Н. Георгиев (з): Нема да позволим това. Поставете предложението на гласуване. Има правилник за това.

В. Гарвански (з): Да си оттегли думите.

Н. Георгиев (з): Инак нема да го оставим да говори.

Д-р П. Джидров (с): Млъкнете!

Н. Георгиев (з): Правилника не позволява.

Председателстващ Г. Марков: Моля, дайте ми възможност да покана г. Джидрова да си оттегли думите.

Г. Джидров! Болшинството е възмутено от изразите, които сте употребили във Вашия протест, като сте нарекли българския народ „шайка".

Х. Славейков (д): И ти не се възмути, когато се биеха хората!

Председателстващ Г. Марков: Г. Джидров! Аз Ви поканвам да оттеглите тези думи, за да се изгладят инцидентът и да нема спор.

Д-р П. Джидров (с): Г. председателю! Аз не съм нареكل българския народ „шайкаджии". Аз не мога да нарека така българския народ и вашите другари от болшинството вероятно не сж слушали точно какво съм чел.

От земеделците: Слупахме.

Д-р П. Джидров (с): Понеже то е написано и четено, позволете ми за ваше утешение да процитирам същия този пасаж. Там се казва: (Чете) „Разгонването на пътниците-блокери от вагоните посред нощ и насилственото закарване само на бившите министри в Търново, както и безчовечните сцени, на които те сж били изложени там пред събралите се дружбашки шайки и тжлпи".

От земеделците: А-а-а! „Шайки"! (Пререкация и шум)

Н. Георгиев (з): По-големи шайки от вас нема в България.

Г. председателю! Поставете на гласуване предложението!

Председателстващ Г. Марков: Виждате, че г. Джидров не си оттегля думите.

Н. Георгиев (з): Права предложение да бъде изключен за три дена от Камарата.

Председателстващ Г. Марков: Има направено предложение от народния представител Неделчо Георгиев, по-неже г. Джидров в своя протест е употребил обидни думи към българския народ.

От левницата: Какви обидни думи? Какъв „български народ"!

Председателстващ Г. Марков: Ще положа на гласуване предложението на г. Неделчо Георгиев. Конто сж съгласни да се изключи г. Джидров за три заседания, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема. (Ржоплескане от земеделците)

От левницата: Още един позор! Това е скандал! (Протести)

Д. Нейков (с): Този протест е от името на целата група.

Г. Чешмеджиев (с): Целата група да се изключи.

М. Донсузов (с): Всички сме го подписали.

Д-р Х. Мутафов (о): Нашата група се солидаризира с широкосоциалистическата и ние тоже заявяваме, че шайкаджии сж тези, които . . .

Д. Нейков (с): Имате незаконен вот, г. председателю.

Д-р Х. Мутафов (о): Ние се солидаризираме с тях и трябва всички да бъдем изключени.

Д-р П. Джидров (с): Преди да се вотира наказанието, трябва да се даде думата на лицето, което наказвате. Прочетете правилника.

Председателстващ Г. Марков: Аз Ви помолих да си оттеглите думите.

Д-р П. Джидров (с): Нема таква думи.

Председателстващ Г. Марков: Вие ги процитирахте втори път и не убедихте никого в туй, което разправяте сега. Направи се предложение, аз трябваше да го гласувам и то се прие.

Д-р П. Джидров (с): Те може да гласуват всичко, но правилника трябва да изпъкнявате. И това било председател!

К. Илиев (з): (От трибуната) Г. г. народни представители! Аз съжалявам, че след такъв инцидент трябва да развия своето питане (Тропане по банките от левницата) Аз знам, — и за удовлетворение на истината трябва да го кажа — че имаше шайки, но шайки имаше не в Търново, а тук, на гара София, и по целото протежение. Аз съм свидетел и никой от вас нема да откаже, че на Софийската гара блокът имаше шайка, която освирка заместник-министър-председателя при замишаването му за Търново. Блокарите беха в трена, а шайката беше останала отвън. Повтарям, блокът имаше със себе си шайка, защото шайка освирка на Софийската гара заместник-министър-председателя. Това е шайка.

Д-р Х. Мутафов (о): Защо бъркате българския народ със шайка?

К. Илиев (з): Шайка беха тези, които на Мездра оплюваха трена.

Х. Славейков (д): Защо не протестирахте?

К. Илиев (з): Г-да! Опомнювайте се! Вие сте учили българския народ на пайкаджилък, вие тук — блока.

Д-р Х. Мутафов (о): Вие станяхте майстори; ние от вас тепърва има да се учим как се прави пайкаджилък.

К. Илиев (з): Аз пайкаджилък не съм правил. Това сте вие: народняци, демократи и цанковисти. (Ржкоплекане от земеделците) Това е истината. Ако искате само да дигате гюрултия в Парламента, то е друг въпрос.

Д-р Х. Мутафов (о): Съвсем не искаме да спъваме работата на Парламента. Ще ви кажем как се е действувало. Дайте ни думата на трибуната.

К. Илиев (з): Вие сте учители на пайкаджините. Земеделците не знаят как се прави пайкаджилък.

Некой от земеделците: (Към центъра) Вие предизвикахте българския народ и затова получихте заслуженото.

Председателстващ Г. Марков: (Звъни) Моля, г-да.

К. Илиев (з): Има много работи които не знаем, . . .

Д-р Х. Мутафов (о): Жалко, че тук няма Стефан Даскалов, той да ви изобличи и да ви каже пайки ли са били там или не. Той нема моралната доблест дори да остане във вашата среда и ви напусна.

К. Илиев (з): Има много неща, г. г. народни представители, които не знаем, но има неща, които знаем.

Д. Нейков (с): Г. председателю! Протеста не е депозирал само от г. Джидрова, а от името на целата ни група. Наказание не можете да му налагате. Дайте ни думата за обяснение. Защо избегвате обясненията? Публично налагате наказанията, публично ще ги отмените.

Председателстващ Г. Марков: Моля.

К. Илиев (з): Обаче има три неща, които ние знаем.

Д. Нейков (с): Искам думата за обяснение. Наш другар се изключва.

К. Илиев (з): Ще се помъча да ви прочета моето питане, което съм написал.

Д. Нейков (с): Дайте ни думата. Това е произвол, това е беззаконие! (Шум)

Председателстващ Г. Марков: (Звъни) Моля, тишина, г-да!

Д. Нейков (с): Дайте ни думата за обяснение и след това ако искате ни изключвайте. (Към земеделците) Помолете председателя да изпъжнява правилника.

Председателстващ Г. Марков: Седнете си на местото, г. Нейков. Ще дойде времето да ви дам думата.

Д. Нейков (с): Ще трябва да я дадете непосредствено преди вота на Камарата.

Председателстващ Г. Марков: Нека поутихнат страстите и ще ви дам думата. (Към земеделците) Моля, г-да, по местата си.

К. Илиев (з): Нам са известни, г. г. народни представители, три неща: (Чете) „Първо, че Балканите и Мала-Азия са кръстопът на западните и източните интереси“.

Д. Нейков (с): Защо давате думата на друг, когато ние я искаме за обяснение?

Председателстващ Г. Марков: Сега има думата г. Илиев да развие питането си.

Д-р Н. Консулов (з): Г. Нейков трябва да се накаже, защото пречи на работата. Вие му правите пет пъти напомняване. Приложете и други мерки.

Д. Нейков (с): Дайте ни думата, г. председателю. Иначе ще считаме, че не сте наложили наказание на г. Джидрова.

Председателстващ Г. Марков: На Вас нема да дам думата, защото нема защо да я искате. Ще я дам на г. Джидрова, но по-после.

К. Илиев (з) (Чете) „Първо, че Балканите и Мала-Азия са кръстопът на западните и източните интереси. Пътят на тия интереси е Цариград. Тази роля е играл и ще играе този град дотогава, докогато човечеството съществува при какъвто социален строй и да бъде.“

„Второ нещо, което ни е също така известно, са събитията, които станаха с погрома на гърците в Анадола и „Третото обстоятелство, което знаем, така също е, че мирния договор гарантира на България свободен излаз на Бело-море през Деде-Агач“.

К. Пастухов (с): Питане ли е или интерпелация?

Председателстващ Г. Марков: Питане.

К. Илиев (з): (Продължава да чете) „Груби материялни интереси, които има западна Европа на далечния Изток, предизвикват борбата между Запад и Изток. В тази борба най-много са засегнати интересите на Англия, затова тя, за да запази интересите си на далечния Изток, иска да турне здрав ключ на близкия Изток. Този ключ, колкото и здрав да бъде, английската дипломация съзира, че трябва да бъде поставена и стража, за да го пази. За стражар бе избрана Гърция, заради което беше облагодетелствувана след световната война с дарения: от запад са цяла Тракия, а от изток с владение на една част от Мала-Азия. Знаете как се взе от нас Тракия и как се даде на Гърция. Против това деяние на великите сили, а най-паче на Англия, ние не можахме да изкажем и най-малкото си недоволство, защото сме безсилни, обаче за даренията на част от Мала-Азия турците възнегодуваха, резултат на което негодувание е пълния погром на гръцката армия там.“

„Германците така също не са без интерес в далечния Изток, затова подготвяват Русия за добър сътрудник за съчувването на тежките вериги, които сковават германските икономически интереси.“

„От тук произхождат и всички усилия да се не допусне славянската раса до открито море. От тук вероятно произхождат и разните версии, предмет на които е и нашето питане.“

„За да запази Англия проливите, тя не допуска на Кемал паша да окупира и източна Тракия, заради което се мъчи да реорганизира гръцката армия и зове Югославия на помощ. Югославия мобилизира. Дали ще отпрати войските си през Солун, дето ще докаже доколко е съюзник на гърците, или ще ги прекара през България, е неизвестно. Говори се и едното и другото. Упорито така също се говори, че болшевишките войски щели да преминават през Бесарабия — Добруджа, България, за в помощ на Кемал Паша. Нашата опозиция, а най-вече блока“, . . .

П. Каратодоров (р): А-а-а! Какви са тия инсинуации?

К. Илиев (з): . . . „която се чувства като бжбрек в лой при днешното затруднително политическо положение на страната, агитира тайно в градове и села, че българското земеделческо правителство щело да мобилизира войските си, за да ги прати на помощ на Кемал паша“.

Д-р Х. Мутафов (о): Вие сами измисляте тези неща.

К. Илиев (з): (Продължава да чете) „Това са слухове“, . . .

П. Каратодоров (р): Надлежно проверени!

К. Илиев (з): . . . „които само тормозят икономическия и тъй разклатен стабилитет на държавата ни.“

„Говори се още, че Цариград под турците може да бъде сигурен само като се даде на Тракия пълна автономия по Берлинския договор — Мидия — Енос, — а английските интереси ще бъдат в абсолютна защита, ако на гръцка Македония се даде пълна автономия със столичен център Солун. Македонците са храбър народ, който не аспирира за далечния Изток, а самодоволно при една скромна автономия ще бъдат по-искрени и верни пазители

на английските интереси, ако Англия има нужда от такива, отколкото изнемошела Гърция“.

Основавайки се на тези слухове, които се пишат и по нашите вестници, ние направихме това питане до г. министър-председателя в следния смисъл: (Чете) „Г. министър-председателю! Развиващите се събития в Мала-Азия откриват разрешението на куп политически въпроси, които не са далеч от интересите на България, а отчасти гарантирани и от мирния договор. Пипе се по вестниците, говори се навсякъде, че Кемал паша имал намерение да завладее източна Тракия; на западна Тракия и на гръцка Македония да се даде автономно управление под контрола на Обществото на народите. Срещу тези националистични намерения на Кемал паша се противопоставяла Англия с военна сила, заради което Кемал паша щел да бъде подпомогнат от болшевишки войски, а Англия викала на помощ Югославия. Войските и на болшевиците, и на Югославия щели да минат през България. И не само това: между българския народ се говори упорито, че българското правителство щело да мобилизира и с болшевиците заедно щело да помага на Кемал паша.“

Ето защо запитваме правителството да ни отговори в най-скоро време:

„Първо, какво становище е взело правителството по въпроса за източна и западна Тракия и гръцка Македония в свръзка с гарантираните ни права от мирния договор за излаз на България на Бело-море;

„Второ, верно ли е, че през българска земя не само ще минат сръбски и болшевишки войски, а че и България щела да се присъедини към последните и

„Трето, верно ли е, че правителството щело да мобилизира българската армия за некаква акция и, ако е верно, в що се състои тя?

Това е питането ни до г. министър-председателя и аз се надевам, че той ще отговори, за да може да се . . .

П. Каратодоров (р): Успокоен общественото мнение!

К. Илиев (з): . . . успокои общественото мнение, за което най-много вие (Сочи центъра и левицата) плачат вж в нашите вестници. (Ръкоплескане от земеделците)

Председателстващ Г. Марков: Има думата заместника на г. министър-председателя.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Най-напред аз сметам за свой дълг да отхвърля твърдението, което се прокарва в това питане, а именно, че през България щели да преминат некакви сръбски или болшевишки войски. И аз имам случай да чуя подобно твърдение, даже телеграми се получиха от вътрешността на България, с които запитват правителството, запитват министъра на вътрешните работи верно ли е това, защото се е пръснала една тревога между българския народ, особено в някои покрайнини на нашето отечество. (Към опозицията) Вие може да не сте чули, вие сте се застрашили вж в нашите вътрешни борби и не чувате воплите и въздишките, които идат от покрайнините на България, но аз съм получил телеграми, в които се казва, че много от хората на нашите покрайнини се гласят да бегат и да напуснат своето родно място, защото сж чули, че България щела да бъде територия окупирана и през нея щели да минават войски, че това се много разпространява, особено усърдно, от някои вътрешни политически неприятели на днешното правителство.

Дължен съм, казвам, да опровергая подобно едно твърдение. Ние сметаме, че никой не може без разрешението на българския народ, на неговото правителство и Камара, да пуца свои войски да преминават те през България и България да става един вид военен театър или тил на некакви военни действия. На правителството не е известно да има подобни намерения никоя държава. То отхвърля подобни слухове най-категорично. На правителството не е известно същевременно, че съседната нам държава, с която ние се намираме в добри съседски отношения — Югославия — имала некакви намерения да мобилизира и да праща войски през нас. На правителството не е известно, че и болшевишка Русия е гласила войски с намерение да догонва Цариград през наша територия. Това нещо не е известно на правителството; то го опровергава; то заявява, че не ще позволи на никоя държава да се вмесва вж вътрешния живот на България, да праща войски през наша територия; че България ще протестира, пред целия цивилизован свет, ако би се извършило подобно едно престъпление към

суверенитета на България. И аз не вервам, че некаже съществува подобна мисъл; но ако би съществувала, казвам, България не може да не отхвърля един подобен намерения, от какъто и да идат те. (Ръкоплескане от земеделците) България е решена да остане верна на своята дума, верна на задължението, което е поела в Нийския договор, верна и на задължението, което днешното правителство е дало на българския народ — България да остане неутрална, да остане пасивна зрителица на всички онези борби, въоръжени конфликти, които съществуваха след Нийския мир, които съществуват днес и които утре биха съществували. България е решена да се предаде изключително на делото на мира, да се предаде изключително на труда, на производството, на просветата и на своето културно усъвършенстване. (Ръкоплескане от земеделците) Тази е нашата политика, тази е нашата цел, и ние ще я догонваме с всички сили, които законите в тази страна ни дават и които българския народ чрез своя вот ни е дал и ни дава. Ето защо, казвам, аз съм длъжен да отблъсна най-категорично твърдението, че в средата на българското правителство е съществувала некаква мисъл да мобилизира български войски, за да ги праща на не знам какви бойни театри. Неуже-ли не стигат на България изпитанията, които преживяхме в продължение на десет години, не стигат ли кървите, които пролехме, та ще трябва отново да се хвърляме на нови подобни авантюри, за да доунищожим и тъй нещастния български народ? Ето защо за никаква мобилизация не е ставало дума и не ще да стане такава. България ще остане спокойна и неутрална въпреки събитията, които се развиват, или които утре биха се развили покрай Балканския-полуостров. (Ръкоплескане от земеделците)

По първата точка от питането на г. г. народните представители г. г. Коста Илиев и Минчо Дилианов имам да кажа следното. Известно е на г. г. народните представители, че Севърския и Нийския договори откъснаха цела Тракия от нейните притежатели — българите и турците. И когато по силата на чл. 48 от Нийския договор дадохме тази земя, ние я дадохме на великите държави, като предполагахме, че те с тази земя ще построят съгласно принципа на самоопределението на народите, че ще се даде възможност на тия племена, които се намират там — българи, турци и гърци — един вид да имат едно самостоятелно управление, толкоз повече, че в това време великите държави беха настанили там един режим почти автономен, един режим под защитата на великите държави, в който и Франция беше пратила един свой генерал, към който населението на Тракия, има всичката признателност и благодарност за действията и мероприятията, които той извърши в късо време в Тракия. Българския народ и неговото правителство предполагаха именно, че на този край ще се даде възможност да живее свободно, че принципът на плебисцита ще се приложи, че ще се даде възможност на тези племена там да се изкажат какво те желаят — желаят ли те автономно или некакво друго управление. Но не се постъпи така. Договора в Сен-Ремо предаде цела Тракия, източна и западна на Гърция без плебисцит, без да бъде питан този народ. И нема съмнение, че народите, които населяват Тракия беха извънредно много огорчени, че техното мнение не се взема пред вид, че никой не ги попита каква е техната воля. Населението, недоволно, протестираше, но то остана със своя протест. И България от своя страна изказа своя протест. Тя сметаше, че с това, което се направи, не се услужва на мира, че, за да се услужи на мира на Балканския-полуостров, необходимо е да се даде възможност на народите, които населяват този полуостров, да живеят самостоятелен живот, да имат свобода на словото, свобода на мисълта, свобода на верата, свобода на езика и т. н. И поставени под един режим изключително на една държава, която те сметаха като държава, която завладява този край, те не можеха да останат спокойни. България също протестира, но и тя остана със своя протест, защото тя желаше и желае да остане верна на своята дума, дадена в Нийския договор да стон мирна, да признава договорите, да се мъчи да ги изпълнява и да остане неутрална в борбите, които се развиват на Балканския-полуостров.

Този въпрос — даването на Тракия в Сан-Ремо на гърците, а същевременно и даването на Мала-Азия на гърците — засегна твърде чувствително Турция. Но тя не тръгна из пътя на България, тя не пожела с мирни средства да доказва правотата на своята кауза, тя предпочете друг път, тя избра пътя на съпротивлението, пътя с оръжия в ръка да разкъса неправдата, която тя смета, че е

нанесена спремо нея. И вам е известно, че по този начин започна една голема война между Турция и Гърция, която продължи повече от 2—3 години и свърши, както ви е известно, с пълното разгромяване на гръцките войски в Мала-Азия и с фактическото завладяване на тази земя от турците. След това изпъкна на сцената и самия тракийски въпрос. Той изпъкна, защото гръцката държава се виде в несъстояние да може да задържи тези земи и защото гръцките войски, разбити веднаж, не можаха да се задържат повече. И турците, като победители, изявиха претенции — и по-рано ги изявиваха, но сега още по-настойчиво — за владението на Тракия, особено на източна Тракия. Какво ще стане с тези земи, ние не знаем. Дали ще се избере пътя на правото или на силата, когато ще се разрешава тракийския въпрос, от това именно — дали ще се предпочете, казвам, силата или правото — ще зависи по-нататък и мира на Балканския полуостров. Този мир не ще бъде нарушаван от България. Но този мир, ако се избере пътя на насилието, пътя без да се пнат народите, които населяват този край, несъмнено ще докара бѣдащи смутове на Балканите. Ние сме длъжни да го кажем, ние сме длъжни да го заявим, защото смятаме, че сме служили на мира, и ще употребим всички усилия да работим, а да се възстанови най-после този мир един път на Балканския полуостров. Ето защо, ние услужваме на Европа, и човешката цивилизация, когато заявяваме, че за да има един траен мир на Балканите, необходимо нужно е да се даде на народите, които населяват Балканския полуостров, свобода да дишат, да живеят, да мислят, да изповядват своята вера и да следват училища, които те биха желали. (Ръкоплескане от земеделците)

България по тракийския въпрос стои на становището, което тя има от днес, при който сключи Нийския мир. Днешното правителство заявява, че то ще следва политиката на невмешателство във вътрешния живот на която и да било друга държава, че то ще стои пасивно към борбата, която се развива; по че то не ще престане да протестира за несправедливостта, която Нийския договор нанесе на България; че днешното правителство не ще престане да иска, щото на Балканите да се въздвори мир, от който най-много нужда имат балканските народи и специално България, и че този мир, смущаващ, не само ще безпокои Балканите, но той застрашава спокойствието и на Европа. България издигна един принцип велик, един принцип свещен, България издигна едно знаме, около което рано или късно ще се наредят всички ония, които искат свободата на нациите и всички ония, които желаят световните въпроси да се разрешат не с оръжия, не с насилие, а с взаимно разбиране и с преговори. Този принцип българското правителство го издигна още при подписването на Нийския договор, то продължава винаги и при всеки удобен случай да го изтъква. Българското правителство иска автономия на тази област, защото смята, че с това ще се служи на мира, ще се услужи и на самото население и на всички държави и народи, които обитават Балканския полуостров.

Всеки безпристрастен наблюдател ще признае, че тук България действа не заинтересована, с егоистични подбуждения, а действа от желанието действително да се въздвори веднаж завинаги един траен мир на Балканите. Ние мислим, че този принцип за автономията ще обедини рано или късно балканските народи и всички свет, този принцип ще успее да се наложи. България не иска да кръстосва интересите на никоя държава, малка или голяма, България не иска да излиза срещу интересите на оная и да било държава, но България е убедена, че по този начин ще се защитят интересите на всички — че принципа за автономията на Тракия ще даде възможност, азвам, на балканските народи по-спокойно да живеят и да не се застрашават всека година от нови смутове и въстания. Не бива, обаче, да си правим илюзии, че тези въпроси могат да добият бързо разрешение: мъчно се движат ветовната политика и особено тук, балканската политика. Но ако тезата, която поддържа българското правителство, успее, то ще бъде един успех не на правителството, не на българския народ, а то ще бъде един успех на една суманна и високо нравствена идея, на един велик принцип, който ще бъде един успех на самото човечество в борбата му за мира, за правдата и за истината. Ако тезата, която поддържа българското правителство, не успее, то ще бъде един неуспех, не толкова на българското правителство и на българския народ, колкото един неуспех на човечеството да се справи с трудностите, които то преживява, за да могат конфликтите, които съществуват, да се разре-

шат по мирен начин, да се разрешат без оръжия, без сътресения за самите народи.

Българското правителство се научава, че за разрешението на този източен въпрос и за разрешението на тракийския въпрос ще има една конференция. Къде точно тя ще стане и кога, това още не е известно на българското правителство. Във всеки случай, то смята за свой дълг да поиска да вземе участие в тази конференция, защото това искане е много естествено. България, която граничи с тези земи, с тракийските земи, земите, които се откъснаха от нея едва преди няколко години по силата на Нийския договор, България, която има право за излаз на Егейско море, е, може-би, една от най-заинтересованите страни по разрешението на Тракийския въпрос, следователно, не може да ѝ се отрече легитимното право да поиска и тя да присъствувва в една такава конференция, да бъде и тя изслушана, да се чуе и нейната дума, толкова повече, че в основата си политиката на България не е политика егоистична, а е политика алтруистична и човеколюбива, политика на мир, политика на оная правда, която е необходимо да зацарува, ако искаме балканските народи действително да заживеят една ера на добри отношения помежду си.

Не ни е известно ще бъде ли България допусната на тази конференция. Но ние смятаме, че в интереса на мира е да бъде тя изслушана и нейните съображения да бъдат взети пред вид, защото, казвам, тя се намира близо до тези области, защото на нея е даден, по силата на договора, един излаз на Егейско море и защото най-после не е изключена вероятността да се разрази един конфликт в Тракия между турци и гърци. България с едно чувство на боязлив гледа на тези развиващи се събития, защото, известно е, че ние нямаме нито войска, нито никакви сили, да запазим границите си от нарушението им от воюващите държави. И това е един болен въпрос, на който българското правителство е съсредоточило своето внимание. Ако въпреки всички очаквания, въпреки всички надежди би избухнал един такъв конфликт, по какъв начин ние ще можем да запазим нашите граници от изнасилване или от нарушение на нашия неутралитет? Защото, казах и повтарям го, България е решена на всяка цена да запази своя неутралитет и тя ще протестира и ще се бори с всички законни средства срещу ония, които биха желали да изнасилват неутралитета ни, или да го нарушат, или да ни вмъкнат в пожарницата, която ни обикалят.

С тракийския въпрос има свързан и друг един въпрос, жизнен за България, и заради туй още повече се налага България да бъде изслушана в конференцията, която предстои. Този въпрос е въпроса за бежанците. Известно ви е, че от източна Тракия има маса бежанци в България, защото голяма част от тази Тракия, дори до Чаталджа, беше населена, особено покрай Странджа планина, изключително с българско население. Всичкото това население се намира днес в нашата страна и то брои дните, когато би могло, гарантирано за своя живот и за своя имот, да се завърне в тази област. Известно ви е същевременно, че извънредно много българи, числото на които възлиза на стотици хиляди преселници от западна Тракия, и те очакват да се върнат в своите огнища, в своето отечество. Естествено, че България има всички интерес, тези хора да може да ги изпрати по техните огнища, да се предадат те там на своя труд, да освободят нашите земи за нашите българи тук и да освободят същевременно българската хазна от големите задължения, които ѝ представляват бежанците, населяващи днес нашето отечество.

Но с тракийския конфликт се открива още един трети въпрос. В последно време започват да прииждат маса нови бежанци у нас — бежанци от Тракия, от разни народности; прииждат турци, които казват, че са застрашени в своето съществуване, в своя живот от гръцката власт там; прииждат същевременно и гърци откъм Тракия, несигурни може-би за своето положение; пристигат и онези гърци, които се намираха в България, живели толкова години, но преди две и половина години, приамени от гръцката власт за по-големи земи и може-би за по-големо благоденствие, днес ги виждаме да се връщат в Казлагашко и в други някои покрайнини наши околии. Същевременно в България пристигат бежанци, арменци, евреи и гърци, от Мала-Азия, и, от самия Цариград. Това налага на българската държава много големи тежести и излага нейното положение на по-големи несигурности. Известно ви е, че ние не можем да се справим дори с нашите бежанци тук — толкова е големо техният число и особено като се има пред вид нашето тежко икономическо и стопанско положение. Ние приехме нашите бежанци по-рано, идящи от разни покрай-

нини, защото не можехме да направим друго нещо; по те сж една голема, непосилна заради нас, тежест и заради туй ние винаги настояваме да могат да се повърнат на своите места. Но днес идват нови бежанци. Да ги отхвърлим, да ги отблъснем, да не ги приемем, това не може да извършим; това ще бъде едно нечовешко, печеловоколюбно деяние, което ще бъде порицано от целия културен свет, защото хората се явяват на палите граници без всякакъв имот, голи, боси, памрайки се под ужаса на онова, което сж преживели, и искат само да спасят тук своя живот. България не може да откаже на хора, които се явяват и търсят нейното гостоприемство, да спасят своя живот; тя не може да бъде толкова жестока, тя не може да се отрече от онези традиционни принципи на гостоприемство, които характеризират българския народ и българското племе. България е указвала гостоприемство на много нещастни народи. Сама тя нещастна, сам българския народ нещастен може най-добре да разбере нещастното на другите, и заради туй той, както в миналото приемаше и арменци, и бегалци руси, и българи бежанци, които се намират навред в нашата земя, приема и ще приема и днес народи, които търсят убежище в нашата земя. И ето защо правителството, разреша да бъдат допуснати в нашата земя приемащите нови бежанци. Ние приемаме и днес масово хиляди бежанци от Тракия, от Мала-Азия и от Цариград; приемаме ги, безразлично от каква народност сж те — турци, гърци, арменци, българи, евреи и др.

При това положение на нещата, каква, казвам в резюме, може да бъде политиката на българската държава? Нейната политика е да следи отблизо събитията, да прави всичко възможно с мирни средства — чрез дипломация — да защити интересите на българското племе и на българската държава; същевременно да пази нашите граници от опасност да бъдат те изнасилени от некои воюващи народи, да не бъде изгуден и нарушен нашия неутралитет; да пази границите ни от хора, които желаят да отидат да смутят вътрешния ред в други съседни нам държави, защото и това представлява една опасност за България. Политиката на българското правителство си остава политика на мир и на неутралитет, а същевременно с всички мирни средства да издига каузата и тезата, която българския народ единодушно поддържа, именно тезата за една свобода, за една автономия на Тракия — Тракия да бъде на тракийците, Тракия да заеме едно положение на Швейцария, в която да се говори свободно и български, и турски, и гръцки, и арменски, и еврейски езици; в тази област да се говори на такива езици, каквито народности има там (Ржкоплекане от земеделците) Ние сме уверени, че тази теза на България ще бъде разбрана, че тя ще бъде възприета, защото тя е в интереса не само на България, тя е в интерес на всички балкански народи, тя е в интереса на мира на Балканите, тя е в интереса на човечеството, което жадува да получи най-после, тъй много желанния мир тук на земята. (Ржкоплекане от земеделците)

Председателстващ Г. Марков: Преди да минем към дневния ред, г. г. народни представители, чл. 76 от правилника за вътрешния ред дава право на всеки един депутат, който се подлага на изключване, да даде своите обяснения. Аз дадох думата на г. Джидрова за обяснение, обаче като апелирах да си оттегли думите, за да се ликвидира с въпроса. В туй време в големия шум той не е имал възможност да се обясни, за да чуе народното представителство неговите извинения или пак неговото оттегляване на думите. Аз моля да се даде възможност на г. Джидрова, в позволеното от правилника време, да си даде нужните обяснения, за да се не счита, че той е наказан незаконно и несправедливо.

Д-р К. Консулов (з): Ние му дадохме възможност и ние мълчехме докато той си даде обясненията.

Председателстващ Г. Марков: Да не помисли, че ние желаем да наказваме народните представители несправедливо, нека си каже думата. Чуйте я.

Д-р К. Консулов (з): Г. председателю, след като е гласувано наказанието, нема право да говори.

Председателстващ Г. Марков: Има право да говори 15 минути.

Д-р К. Консулов (з): Ние не можем да се връщаме назад. След като гласувахме вече наказанието, той нема право да говори нищо. Правилникът е в ръцете Ви.

Председателстващ Г. Марков: Такъв шум вдигнахте, че човека не може да си каже думата.

Д-р К. Консулов (з): Дадохте му думата.

Н. Георгиев (з): Искате вот да пререпавате въпроса ли?

Д-р К. Консулов (з): Той нарече дружбашите „шайкаджии“. Дружбашите не сж шайкаджии, а сж българския народ.

Председателстващ Г. Марков: Има думата г. д-р Петър Джидров.

Д-р П. Джидров (с): (От трибуната) Г. г. народни представители! Д-р Консулов е прав.

Председателстващ Г. Марков: За личности нема да се говори.

Д-р П. Джидров (с): Че д-р Консулов от мое гледище за пръв път е прав, това било говорено за личности!

Председателстващ Г. Марков: Аз съжiram, че Вие искате да дразните.

Д-р П. Джидров (с): Не, аз исках да кажа, че д-р Консулов е прав. Защо? Защото той поддържа, че след като се гласува наказанието, не можете да давате думата за лично обяснение. И аз действително намирам, че г. д-р Консулов в случая правилно разбира правилника.

Х. Славейков (д): Слава Богу, еднаж в живота си е прав!

Д-р П. Джидров (с): Но дали г. д-р Консулов правилно е приложил правилника, когато е гласувал, аз се съмнявам.

Д-р К. Консулов (з): Много правилно. Дадоха Ви възможност, Вие прочетохте протеста и доказахте, че дружбашите били шайкаджии и след това си седнахте на местото. Вие имавте възможност да говорите половина час и никой немаше да Ви закача тогава.

Д-р П. Джидров (с): Вас като Ви похвали човек един път, помислихте, че ставате по-умен.

Г. г. народни представители! Наказанието, което мож да се наложи на народен представител, е извън обикновения ред на нещата в Парламента. Това е едно изключение чрез което се посеге върху свободата на един народен мандатър, но това изключение самото народно представителство го е поставило в правилника за вътрешния ред и чрез едно посегателство на свободата на народния мандатър то нека да въведе дисциплина в Парламента и неговите заседания. Заради това сж предвидени няколко вида наказания: председателстващия да напомни, да изобличи и в края на крайщата едно най-тежко наказание това е да лишите един народен представител от правото му да заседава в Камарата временно — за постоянно вие немате това право.

П. Каратодоров (р): Георги Дамянов мисли, че има право.

Д-р П. Джидров (с): Какво значи, г. г. народни представители, временно? Ден, два, три, колкото се определи наред вината на народния представител. Но вие мислите ли, че като сте болшинство винаги и без всякакво основание можете да лишавате народните представители от опозицията от правото да заседават в Камарата?

Д-р К. Консулов (з): 50 хиляди избиратели не могат да бъдат шайки.

В. Гарвански (з): Вие обидихте българския народ.

Д-р П. Джидров (с): Г. г. народни представители! Има един колега там, името му не зная, който ме обвинява, че съм обидил българския народ. Ако действително това може да бъде истина, ако вие бихте го допуснали, колкото и слабо да разсеждавате, в случая вие пак немате право да ме наказвате с лишаване от правото на заседание в Камарата.

От земеделците: А-а-а!

Д-р П. Джидров (с): А-а-а! На какво основание? Амн аз ви казвам, г-да, вие ще накажете един депутат с временно отстранение чрез вот само в предвидените в правилника случаи.

Д-р К. Консулов (з): Тъй е и станало.

Д-р П. Джидров (с): Попеже мнозина от вас не сж и чети правилника, сега ще ви прочета . . .

Н. Димев (з): Ще Ви слушаме. (Възражения от земеделците)

Д-р П. Джидров (с): Какво крескате?

Н. Димев (з): Карай, карай!

Д-р П. Джидров (с): . . . кога може един народен представител да бъде наказан с лишаване от право да заседава в Народното събрание.

Некой от земеделците: Когато не знае какво приказва.

Д-р П. Джидров (с): В чл. 74 от правилника се казва: (Чете) „Временно се изключва от Събраниято всеки представител:

„а) който в течение на сжната сесия бъде наказан три пъти на изобличение“. Хвала Богу бюрото на Камарата констатира, че в тази сесия, на и винаги досега, нито един път досега аз не сжм наказван с изобличение. . .

Некой от земеделците: Много пъти.

Д-р П. Джидров (с): . . . а не и три пъти по ред в една сесия. Значи, г. председателю, н. 1 не е палице.

Некой от земеделците: Амн днес?

Д-р П. Джидров (с): Г. председателю! Кажете на тоя господин да си държи устата; той нищо не разбира от тези работи. Той може да е герой в Търново, но тук не може да бъде.

Н. Георгиев (з): (Казва нещо)

Д-р П. Джидров (с): И вие, г. Георгиев, просто не знаете какво правите с това предложение.

Д. Нейков (с): Той е от „народа“ из Търново, от „цвеклопроизводителите“.

Д-р П. Джидров (с): Значи, г-да, н. 1 не е палице.

Г. Бояджиев (з): Вие кажете как Пастухов посрещаше бездомниците — с пупки!

Д-р П. Джидров (с): Вие ще ни кажете за чифлика на г. Стамболийски и за чеките. На Вас не се пада учтивостта да си отваряте устата.

Министър д-р Р. Даскалов: По-малко надменност, г. Джидров.

Д-р П. Джидров (с): Ама кажете, на какво прилича това блесене.

Итови случай, когато може да се наложи временно изключване, е: (Чете) „Който оскърби Народното събрание . . .“

Д-р К. Консулов (з): Туй, което вие направихте. Вие обидихте българския народ, който се нарича дружбани. Какво извъртате?

Х. Славейков (д): Ти кривото може да си учил, а не правото.

Д-р П. Джидров (с): Значи: „Който оскърби Народното събрание или част от него . . .“ — напр. вас . . .

Д-р К. Консулов (з): Да, оскърбихте и г. министра, защото и той е пътувал сже сжния влак.

Д-р П. Джидров (с): . . . „или пък председателстващия на заседанието“. Значи, за да бъде изключен един депутат трябва да е оскърбил Народното събрание, Парла-

мента или част от него, оскърбление нанесено непосредствено на част или на целия Парламент или оскърбление на председателстващия на заседанието.

Министър д-р Р. Даскалов: В опова, което прочетохте, има всички тия оскърбления: и на народни представители, и на министри, и на председателстващия.

Д-р П. Джидров (с): Нема ги. Аз каия г. председателя, който налага наказанията . . .

Председателстващ Г. Марков: Народното събрание налага наказанията. Председателството само полага на гласуване.

Д-р П. Джидров (с): Да . . . когато слага въпроса на гласуване да си отговори: аз оскърбих ли Парламента или част от него?

Н. Георгиев (з): Ама как разбирате Парламента: зданието или хората?

С. Радев (з): Вие нарекохте събранието от 40 хиляди български народ земеделски пайки. Там имаше министри, имаше депутати и част от Парламента е оскърбен. Вие нарекохте всички пайки.

Председателстващ Г. Марков: (Звъни) Моля, г. Радев! Този въпрос ще се изясни. След малко ще се говори по него.

Н. Георгиев (з): Г. Джидров нема право да говори, защото има вот на Събраниято.

Д-р П. Джидров (с): И трети случай има (Чете) „Който оскърби държавния глава или отправи към правителството или към некой от членовете му обиди или заплашвания“.

Д-р К. Консулов (з): Вие обидихте неговия народ.

Д-р П. Джидров (с): И четвърти случай: „Който в заседание на Събраниято отправи позив към насилие или към гражданска междоусобица или към нарушение на конституцията“.

Г. г. народни представители! Тези четири пункта, при които един народен представител може да бъде наказан с временно изключване, не сж палице. Но непожарената сжвест на народния представител г. д-р Калчо Консулов се възмушава. Той казва: „Вие обидихте повече от Парламента, вие обидихте народа“. Ако аз мога да обидя народа, Парламента нема да ме изключи. Ако мога да нанеса обиди да ми излезе ума из главата и да напсувам българския народ, вие не можете да ме изключите, вие немате право да ме изключите. Аз не мога да разбера, как един народен представител, който изхожда от българския народ, ще може да го оскърби публично. Но целия въпрос е да се намери некакво основание, некакъв повод, и понеже там (Сочи десницата) не държат на юриспруденцията, на правилното тълкуване на пормите, на правилниците и на законите и понеже, както вжн арестуват министрите, за да могат да ги защитят от възбуждението на народа, така и вжтре ще го изключим, ще ликвидираме един парламентарен позор и след това ще дадем думата, за да не помисли г. Джидров, че спремо него правителството приспособява некаква особена мерка.

Д-р К. Консулов (з): Това е една грешка на председателството да Ви дава думата сега.

Д-р П. Джидров (с): Г. г. народни представители! Вие трябва да имате куража да действувате по правилника и по законите.

Н. Георгиев (з): Именно по правилника действуваме.

Д-р П. Джидров (с): Вие не можете — фактически можете, — да насилите, да накарате един депутат да излезе вжн чрез едно ваше решение, но вие не бива и не можете да изключвате без основание на правилника един народен представител.

В. Гарвански (з): П. 2 е ясен.

Д-р П. Джидров (с): И ако в тази група от мнозинството има съвест, ако в народните представители има още хора, които зачитат правилника и реда, те нема да се съгласят, защото на некога е скимнало това да бъде направено. Какво казва аз? На вас ви се говори, че това е един протест, изнесен от нашата парламентарна група. Аз съм делегат, аз го чета и ако чрез декларацията на моите другари има некакво оскърбление, оскърблението е нанесено от всички народни представители на нашата парламентарна група, които са подписали този протест.

Д-р К. Консулов (з): Ако ти имаше разум нямаше да хвърляш хули от името на своите другари, защото ти носиш отговорността.

Д-р П. Джидров (с): Къде е обвинението за оскърбление на българския народ? Ако е в този пасаж, който аз ви четох и в който се казва — вие, г-да, които ще изключавате, ще трябва да знаете текста, който прочетох — вие не можете, защото г. Георгиев или г. Консулов некажи моето изключване, всички като стадо да гласувате.

Г. Бояджиев (з): Какво е това стадо?

Д-р П. Джидров (с): Това е запретиено; не, това не може. Вие сте граждани пълноправни, вие сте съзнателни граждани, вие сте народни представители, следователно вие по съвест и по собствено разумение ще гласувате. Е добре, аз, срещу когото ще гласувате или срещу когото председателя иска да гласувате по желанието на г. Георгиева, ви казвам: не съм отправил никакви обидни думи към тези лица и органи, които предвижда нашия правилник. Съвременно. Това бюрото трябва да приеме.

Но не съм направил обиди и на българския народ, случайно макар, защото никъде аз не нападам българския народ. Тоя протест се изнесе в защита на тоя същия народ, в защита на неговите жизнено интереси. Кои са оскърблението, които прочетох, кои са оскърбителните думи, които изрекох? Те се съдържаха в този пасаж: „на които те са били изложени там пред събралите се дружбашки шайки и тълпа“...

Д-р Н. Консулов (з): Там нямаше дружбашки шайки, а имаше повече от две хиляди души земеделци български граждани, които той нарича „шайки“; имаше депутати, имаше министри — всички туря в една категория.

Х. Славейков (д): Какъв земеделец беше ти със сопата?

Д. Нейков (с): Консулов беше там със цепеница в ръка.

Д-р П. Джидров (с): Г. г. народни представители! Там са били депутати, там са били министри. Не са били две хиляди души, но, по моите сведения, там са били 5 или 10 хиляди души. Нима тези 5 или 10 хиляди души правеха злодеяния? Ние по този въпрос ще говорим, когато ще се сложи интерпелацията на разглеждане и ще ви кажем, че там българския народ, дажко дружбашкия народ, не е вземал участие в тия побойци. Когато г. г. народни представители, посред нощ влизат хора въоръжени в едно купе, в един вагон на железницата,...

И. Гетов (з): Кой свирка на гарата?

Д-р П. Джидров (с): ... българския народ ли се е събрал на гарата да влезе в едно купе?

От земеделците: Кой стреля на гара София?

Д-р П. Джидров (с): Стойте там! Вие можете да бъдете, но не и българския народ. — Г. г. народни представители! Когато една тълпа заобикаля автомобил или камiona на министрите и некоя част от тая тълпа — неколцина — повдигат ятагани или тояги, вие как мислите: че българския народ ли или част от тоя народ, който се е събрал там, върши това престъпление? Г-да! Когато са ограбвани часовници, чанти, пардесюта,...

Х. Славейков (д): И пари, пари!

Д-р П. Джидров (с): ... и всекакви вещи от хората, които са били във вагоните, нима българския народ е тръгнал да прави грабежи?

В. Гарвански (з): (Към председателя) 20 минути говори вече.

Д-р П. Джидров (с): Тръгнаха тия, които некои от вас нитимно или вълка от вас са ги повели.

Министър П. Янев: Вие да бехте там, щехте да си изидете и парцалите. Оставете хората, които са били там и които са пострадали, те да говорят.

Х. Славейков (д): Срамота е Вие, министър на правосъдието, да говорите това! Вие най-напред требаше да се възмутите от тези грабежи.

Д-р П. Джидров (с): Г. министъра на правосъдието не знае за какво аз приказвам.

Х. Славейков (д): Защото това засега всеки български гражданин, не само Вас.

Д. Нейков (с): Вие сте министър на правосъдието и сте длъжен да защитавате правилника. Не Ви е срам!

Министър П. Янев: Тебе да те е срам.

Председателстващ Г. Марков: (Звъни)

Д-р П. Джидров (с): Г. г. народни представители! Г. министъра на правосъдието казва: защо аз приказвам; да оставя блокарите и битите да приказват. Те ще се изкажат за себе си. Но той забравя, че аз съм призван като обвиняем за изключване, заедно съм говорил, че в Търново имало дружбашки шайки.

Министър П. Янев: Това не е за Ваше оправдание.

Д-р П. Джидров (с): Г. г. народни представители! Ако дори там не са били никакви шайки, ако дори целото население събрано там е влезло във вагона, грабило, било, резало бради и мустаци,...

Ю. Урумов (з): Не е ограбило нищо.

Х. Славейков (д): А-а-а!

Д-р П. Джидров (с): ... ако, казвам, целото население е действувало...

От земеделците: Кой ти каза тебе това?

Д-р П. Джидров (с): ... и аз искам да припиша това действие на известна група хора, на известна шайка, а не на народа, аз не оскърбявам народа или на част от него не права оскърбление. Ако вие твърдите дори, че там не е имало никакви шайки, позволете на нас да имаме сведения и искреното убеждение на народни представители и граждани, че там е имало шайки. Аз знам имена на пуснати от затвора чрез наредба на г. министъра на правосъдието.

Министър П. Янев: Протестирам! Вагабонтски лъжежи! Дайте ми имената. Не те е срам!

Д-р П. Джидров (с): Какво е това „вагабонтски“?

Министър П. Янев: Протестирам!

Д. Нейков (с): Приемате ли анкета?

Д-р П. Джидров (с): Искам анкета.

Министър П. Янев: Анкета искам и аз.

Председателстващ Г. Марков: Г. Джидров! Времето Ви изтече, моля, напуснете трибуната.

Д-р П. Джидров (с): Аз казвам, че има пуснати от затвора, преждевременно затворници-престъпници.

Министър П. Янев: Аз предлагам анкета.

Д-р П. Джидров (с): И аз съм съгласен на анкета.

Д. Нейков (с): Още сега да се назначи анкета. (Пререкания)

Председателстващ Г. Марков: (Звъни)

Министър П. Янев: Заблуден си, платено мекере такова!

Д. Нейков (с): Приемате ли анкета? Назначете си анкетйори.

Председателстващ Г. Марков: (Звжн) Г. Джидров! Времето Ви изтече; моля, напуснете трибуната.

Д-р П. Джидров (с): Аз съм съгласен на анкета. Имало е освободени затворници, които съм пътували със същия трен, с който е пътувал г. министъра на вътрешните работи. Хората съм ги виждали вътре въоръжени.

Д-р К. Консулов (з): Нема ли квестори да го изхвърлят от трибуната? (Към д-р П. Джидров) Нямаш право да говориш за затворници.

Д-р П. Джидров (с): Това съм шайките, г-да. Нито дружбашкия съюз е шайка, нито дружбашкия народ е шайка, нито българския народ е шайка. Аз зная и дружбашки от вашия съюз, които съм възмутени от тези събития. Шайки съм ония лица и групи, които съм вършили престъпления. Против тия действия на тези шайки аз протестирам. (Ръкопляскане от социалдемократите и от центъра. Възражения от земеделците)

Д-р К. Консулов (з): Г. председателю! Задето обижда правителството и министъра на правосъдието, правя предложение да бъде наказан с още три дена изключване от заседанията на Камарата. Никаква анкета!

От левицата: Калчо не иска анкета!

Министър П. Янев: Аз искам неговото наказание, г. председателю! Аз съм обиден!

Х. Славейков (д): Нали искаш анкета? Защо искаш наказание?

Д-р К. Консулов (з): Ще се накаже и после ще има анкета.

Председателстващ Г. Марков: Г. Джидров! Вие излезте да се обясните и на нова сметка нанесохте обиди. Аз Ви моля да оттеглите обидата, която сте отправили към г. министъра на правосъдието.

Министър П. Янев: Подкупник! Кажки им имената.

Д-р П. Джидров (с): Това е една евтина фраза; това на мене не го говорете. На г. министъра на правосъдието нито съм напалял, нито съм желал да нанеса обида.

Д-р К. Консулов (з): Ти не знаеш какво говориш и какво пишете в пресата.

От десницата: Срамота!

Председателстващ Г. Марков: (Звжн) Моля, г-да, седнете си на местата.

Д-р П. Джидров (с): Д-р Консулов ще ме учи как да говоря!

Председателстващ Г. Марков: Моля, оттеглете си думите, ако сте ги казали.

Д-р П. Джидров (с): Ако е чул такива оскърбителни думи, аз не зная. Оттеглям си думите, не желая да обиждам министъра.

Министър П. Янев: Вие казахте, че по мое нареждане съм били пуснати затворници от затвора. Това е една жестока обида и аз искам Вашето наказание.

Д-р П. Джидров (с): По негово нареждане да се пуснат и да отидат там аз не зная. Аз не съм казал това. (Възражения от земеделците)

Председателстващ Г. Марков: Г. Джидров не помни да е казал тия думи. Значи, вие ги оттегляте, г. Джидров?

Д-р П. Джидров (с): Ако съм казани обидни думи, оттеглям ги; но аз заявявам, че опоня, което вие не чувате

и г. министъра не можа да чуе, то е, че от затвора пуснати лица не в тоя ден, не в същия момент, . . .

От земеделците: А-а-а!

Министър П. Янев: Вие казахте в същия ден.

Д-р П. Джидров (с): Кой го казва това? — . . . съм пътували . . .

И. Гетов (з): Безобразник!

Д-р П. Джидров (с): (Към И. Гетов) Слушай! Да не си позволяваш такива изрази. (Скарване между д-р П. Джидров и И. Гетов. Д-р П. Джидров отива към И. Гетов и народните представители от десницата настават от местата си и отиват при тях)

Д. Стоев (з): Г. Председателю! 4—5 души широки социалисти разиграват Парламента цел ден.

Председателстващ Г. Марков: Вие виждате, че няколко души разиграват Парламента.

Давам 5 минути отиди.

(След отиди)

Председателстващ Г. Марков: (Звжн) Заседанието продължава.

Г. г. народни представители! Преди да минем на дневния ред, трябва да ликвидираме със станалия инцидент. Вие изслушахте обясненията на г. Джидрова. Ще трябва наново да запитам г. г. народните представители, дали след като съм изслушавал обясненията на г. Джидрова, намирам, че трябва да се пререша вота на Парламента или не. Който съм съгласен, след изслушването обясненията на г. Джидрова, да се пререша вота на Парламента, моля, да вдигнат ръка. Малцинство, Събраниято не приема.

Д-р Г. Марков (д): Болшинство.

Председателстващ Г. Марков: Минаваме на дневния ред.

Първата точка от дневния ред е: първо четене законопроекта за допитване до народа за виновността на министрите от кабинетите Иван Ев. Гешов (16 март 1911 г. до 1 юний 1913 г.), д-р Ст. Данев (1 юний 1913 г. до 4 юлий 1913 г.) и Александър Малинов (от 21 юний 1918 г. до 18 октомври 1918 г.) за обявените и водени войни и за последвалите ги катастрофи през 1911—1913 и 1918 г.

Н. Пждарев (д): Г. председателю! Вие обещахте да ми дадете думата.

Председателстващ Г. Марков: Ето, записвам Ви и Ви давам думата по законопроекта.

Н. Пждарев (д): Не по законопроекта.

Председателстващ Г. Марков: Заповедайте на трибуната, имате един час време да говорите по законопроекта.

И. Гетов (з): Законопроекта не е докладван.

Д-р Г. Марков (д): Не е раздаден на народното представителство.

Председателстващ Г. Марков: Как да не е раздаден? Законопроектът е раздаден. Нема защо да спорите. Който е бил в първото заседание го е получил. Аз даже помня много добре когато се раздаваше в заседанието.

К. Пастухов (с): Дайте ми думата по това.

Вчера, когато се слагаше на дневен ред, не беше раздаден никакъв законопроект и вие обявихте, че е поставил в бюрото на Камарата, между другите законопроекти, и законопроекта за допитването и ще се раздаде на народните представители.

И. Гетов (з): Раздаде се.

К. Пастухов (с): Понеже в това време се вдигнаха депутати и искаха да говорят и да четат протести, вие обявихте заседанието за вдигнато и прочетохте дневния ред

Председателствуващ Г. Марков: Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретар д-р К. Консулов (з): (Чете всред говоренето на К. Пастухов)

„МОТИВИ

към законопроекта за допитване до народа за виновността на министрите от кабинетите: **Ив. Ев. Гешов (16 май 1911 г. до 1 юний 1913 г.), д-р Ст. Данев (1 юний 1913 г. до 4 юлий 1913 г.) и Ал. Малинов (от 21 юний 1918 г. до 18 октомври 1918 г.)** за обявените и водени войни и за последвалите ги катастрофи през 1911—1913 и 1918 години.

„Г. г. народни представители! Конституцията на Българското царство в чл. 153 до 158 определя реда, по който може да стане предаването на съд и съденето на министри за престъпления, които влекат след себе си министерска отговорност. Настоящият законопроект не засега в нищо този ред, установен твърдо от основния ни закон. Законопроектът се отнася до един предшествуващ момент, а именно до едно допитване към народа относно необходимостта за предаване под съд по установения ред на министрите от кабинетите: **Ив. Ев. Гешов, д-р Ст. Данев и Ал. Малинов (1911—1913 и 1918)** за обявените и водени войни и за последвалите от тях катастрофи. На всички ви, г. г. народни представители, е известно, че правителството нееднократно е получавало изявления и натяквания от всички краища на страната чрез нескончаеми публични събрания, резолюции и протести за даване под съд министрите от въпросните кабинети, като виновници на народните катастрофи.

„Отговорността за това на бившите министри от кабинетите **Ив. Ев. Гешов—Данев (1911—1913 г.)** датира още от 1911 година, когато се прокараха от въпросните кабинети пакостните изменения на конституцията, които дадоха възможност за замислюване Балканската война и сключване ред пакостни и не дообмислени договори със съседите ни. Тя се усили със стремглавото бързане да се объяви войната в 1912 г., без да бъде последната подготовка, нито в дипломатическо отношение, нито в бойно или санитарно отношение, и се завърши със стотините хиляди жертви, инвалиди, сираци, пропиляването на стопанските и физически сили на страната и най-после със завършването ѝ с небивала катастрофа в 1913 г., която ни коства покрай изброените беди и маса човешки жертви и унижения, а още и изгубване на Добруджанския край с непрежальми богатства. Същата отговорност на бившите министри от кабинета **Ал. Малинов от 1918 г.** е безсъмнена, покрай тая на подсъдимите министри от кабинета на д-р **Радославов**, за последвалата ни катастрофа през 1918 г., катастрофа, която нема себе равна в историята на България, която ни докара безбройни жертви, милиарди задължения, чуждестранни вмесателства, усложнения, разорение и всичко лошо и позорно за един невинен, доверчив и във всичко това неприястен народ.

„Тия отговорности станаха още по-големи и настоявателни за наказанието на въпросните бивши министри още по-настойчиви, когато последните, след катастрофата 1918 г., вместо да признаят прегрешенията си, неспираха до ден днешен да се мъчат с всевъзможни средства и домогвания изново да тласнат страната в нова неизвестност, катастрофа. Партияте, шествувани и ръководени от тях, не спираха до днес, в свързка едни с други и със чужди на страната и интересите ѝ елементи — Врангелистите, да комплотират срещу реда, законността и сигурността на държавата и законното народно правителство. Тоя маниер на борба отиде дотам, че открито се поканиха всички обществени сили в страната за явни непокорства на властта, за „обявяване война“ на правителството, даже като си послужиха и със сформироване на фашистки банди и пр.

„Интересите на страната, външни и вътрешни, те преобременяха: войните които обявиха и катастрофите които докараха забравиха, един им бе кумира — властта, чрез която сметаха всичко да прикрият и нови беди още да докарат на нещастната ни страна.

„По пътя на тая борба, те при най-съдбоносните за страната на това път все повече и пееше си навличаха умразата на народа и все повече и повече предизвикваха за негоутеготвявали положението на страната с това. Обаче, в замяна на това път все повече и повече си навличаха умразата на народа и все повече предизвикваха за недремното им даване под съд за войните, които обявиха

през 1912 г. и катастрофите които докараха през 1913 и 1918 г., по лична техна вина — войни и катастрофи, които днес сж кошмара на страната. Независимо от многого други случаи на постоянни и пакостни за страната пречки, от 1918 г. насам, те предизвикаха общо партийни и нелегални конспирации и митинги с врангелисти и др. тази година, когато българските делегати бежа в Генуя за защита интересите ни, Готвеният от тях преврат тогава, ще остане ненадминато престъпление спремо държавата. Така действуваха и по-рано, когато министър-председателят обикаляше европейските столици, за да спасява България. И сега, когато в Женева, Париж и др., ще се разрешават ред национални въпроси, тракийския въпрос, бежанския въпрос и др., те пак обявяват решителна борба срещу законната власт в страната, пак преврати, но този път организирани с врангелисти, фашисти и ред други конспиративни средства, като обявиха, че акциите почват на 17 септември в Търново, после Пловдив и пр. и чрез подкупни образуваха и вжоржниха цели групи за тая дата и место.

„Спомена за техните минали прегрешения, войни и катастрофи повдигна против тех гнева народен и те получи заслуженото в Търново на 17 т. м. Но не се свърши само с това: народът иска и то за последен път, те да бъдат под съд за обявените от тях войни и последвалите ги катастрофи, като и заплатят причинените от тях на държавата вреди и загуби.

„Правителството чувствава всичката отговорност за досегашното забавяне те да бъдат дадени под съд, но то не може да не припомни всички трудни времена и пречки, които то прекара и прекарва в дейността си да води и спасява страната от нанесените ѝ беди от 1911 до 1918 г. То пристъпва към даване под съд, но тъй като бившите министри от въпросните кабинети, под организацията на некакви си „Конституционен блок“ претендират да водят болшинството на българския народ в своите партийни борби и акции, то за да бъде сжсем безупречно за правителството даването им под съд и за да не падне и сенка от подозрение, че с подигането на този въпрос правителството цели да отстрани от пътя си неудобни политически противници, уместно и справедливо е да стане предварително едно допитване към народа по сжщия въпрос. Подобно допитване не само не заключава в себе си нещо противно на основния закон, но напротив е в пълна хармония с духа на свободолубивите начала, които сж легнали в основа на тоя закон, защото в сжщност всичко в него се свежда към основния принцип за върховенството на Народната воля.

„Правилата на процедурата за допитването сж съставени по начин да обезпечават възможната най-голема свобода на мненията и израза на истинската воля на народа.

„След провъзгласяването резултата на допитването и ако тоя резултат бъде в смисъл за преследване виновниците на народната катастрофа, то протоколът, установяващ волеизявлението на болшинството от гласоподавателите, се препраща на председателя на Народното събрание за по-нататъшно разпореждане, т. е. за изпълнение постановленията на действующите закони по предаването под съд и съденето на съответните министри за престъпления, които влекат след себе си министерска отговорност.

Пред вид на гореизложеното, моля ви, г. г. народни представители, като се проникнете от важността и значението на законопроекта, да благоволят да го гласувате.

София, 21 септември 1922 г.

Министър на правосъдието: **П. Янев.**“

К. Пастухов (с): Законопроектът не е раздаден и който иска да го получи, отива в канцеларията. Недейте чете, защото е беззаконие. Изслушайте ме като депутат и пак си решете каквото искате.

Председателствуващ Г. Марков: Това се отнася до законопроекта за чиновниците, за който казах, че е напечатан и ще се раздаде — още не е раздаден, ще се раздаде. А законопроекта за плебисцита, който е на дневен ред, е раздаден. Всеки има проекта и може да говори по него.

К. Пастухов (с): Този законопроект не е раздаден на народните представители. Частно земеделците може да сж го получили.

Секретар д-р К. Консулов (з): (Продължава да чете всред говоренето на К. Пастухов)

„ЗАКОНОПРОЕКТ

за допитване до народа за виновността на министрите от кабинетите Ив. Ев. Гешов (16 март 1911 до 1 юний 1913 г.), д-р Ст. Данев (1 юний 1913 до 4 юлий 1913 г.) и Ал. Малинов (от 21 юний 1918 до 18 октомври 1918 г.), за обявените и водени войни и за последвалите ги катастрофи през 1911—1913 и 1918 години.

Чл. 1. За установяване виновността на министрите от кабинетите Ив. Ев. Гешов (16 март 1911 до 1 юний 1913 г.) д-р Ст. Данев (1 юний 1913 до 4 юлий 1913 г.) и Ал. Малинов (21 юний 1918 до 18 октомври 1918 г.) за обявените и водени войни и за последвалите ги катастрофи през 1913 и 1918 години се произвежда допитване до народа на 12 ноември т. г. по начин, указан в настоящия закон.

Чл. 2. Допитването се произвежда от бюро в състав: от трима души избрани по жребие от общинския съвет или тричленна комисия измежду грамотните избиратели на общината.

Чл. 3. Допитването става чрез гласуване и започва от 7 часа сутринта и свършва в 7 часа вечерта.

Чл. 4. Гласоподаването е задължително и се извършва по избирателните списъци на общината и с избирателни карти.

Чл. 5. Допитването се произвежда в секциите, определен в избирателния закон за селско-общинските избори.

Чл. 6. При гласуването всеки избирател представлява избирателната си книжка на бюрото, което прави отметка срещу името в избирателния списък и му дава избирателен плик, подписан от председателя на бюрото.

Чл. 7. Щом се получи избирателния плик, гласоподавателя се отделя в тъмната стаячка при бюрото и поставя бюлетината в него, който плик залепен пуца в избирателната кутия.

Чл. 8. Бюлетината е бела и всеки гласоподавател вписва в нея „виновни“ или пак „невиновни“.

Чл. 9. В седем часа след обед бюрото приключва избора и пристъпва към преброяване на гласовете. Бюрото и двама грамотни избиратели, назначени от бюрото, отпечатват избирателната кутия и преброяват избирателните пликчета. След това се отварят пликчетата и се изброяват бюлетините.

Чл. 10. Бюрото съставя протокол за произведеното допитване с обозначение колко сж гласували с бюлетините „виновни“ и колко — с „невиновни“.

Чл. 11. Протоколите веднага се изпращат на мировия съдия в центъра на административната околия, който в 5-дневен срок е длъжен да състави общия за административната околия протокол от получените резултати и веднага го изпраща на окръжния съд в центъра на административния окръг за съставяне общ протокол за резултатите от окръга.

Чл. 12. Окръжните съдилища изпращат съставените протоколи във Върховния касационен съд, за да състави веднага общ за страната протокол за получения резултат, като и провъзгласи същия.

Чл. 13. Окончателния резултат от допитването се публикува задължително по нареждане на Върховния касационен съд в „Пържавен вестник“, всички партийни и независими вестници в столицата и провинцията, както и във всички периодически списания.

Чл. 14. Когато от провъзгласения резултат от Върховния касационен съд се установи че болшинството от гласоподавателите сж гласували с бюлетина „виновни“, Върховния касационен съд препраща протокола на председателя на Народното събрание за по-нататъшно разпореждане.

К. Пастухов (с): Чуйте какво се говори.

Председателстващ Г. Марков: Чуваме, обаче говорите неистини.

К. Пастухов (с): Истина е.

Председателстващ Г. Марков: Който е присъствувал, получил го е.

К. Пастухов (с): Законопроекта не е раздаден. Вие нарушавате правилника.

Председателстващ Г. Марков: Защо си събвате работата? Седете си на местото.

К. Пастухов (с): Защо ще си седна, когато законопроекта не е раздаден?

Д. Нейков (с): Така, така, вие знаете къде води този път. Ето, сега раздават законопроекта.

Председателстващ Г. Марков: Който не е бил тук, не го е получил.

Д. Нейков (с): Аз бях тук през всичкото време. Вие вдигнахте заседанието и законопроекта не се раздаде.

Д-р К. Консулов (з): Г. председателю! Широките социални сж решили само да тормозят Събраието.

К. Пастухов (с): Тогава може да кажете да гласуваме сега.

Председателстващ Г. Марков: Работата си върви много наред, г. Пастухов, само че вие сте се заблудили.

Има думата по законопроекта народния представител, г. Никола Пждарев.

Н. Пждарев (д): Обявих Ви, г. председателю, че не съм искал думата по законопроекта.

Председателстващ Г. Марков: Тогава, записани по законопроекта да говорят нема и ще го гласуваме.

П. Пждарев (д): Искан Ви думата преди законопроекта.

Председателстващ Г. Марков: Моля, още еднаж поканвам господата, които желаят да говорят по законопроекта, да започват.

Имате думата, г. Пастухов.

К. Пастухов (с): Ще ме изнасят да говори.

Д-р К. Консулов (з): Нема записани, гласувайте законопроекта.

Г. Бояджиев (з): Чека се отбележи, че г. Пастухов вадн законопроекта от джоба си.

К. Пастухов (с): (От трибуната) Г. г. народни представители! И от това место сж длъжен да заявя, че никакъв законопроект за допитване до народа не е раздаден на народното представителство в завчерашното заседание. (Възгласения от земеделците)

Председателстващ Г. Марков: Още еднаж Ви напомням, че е раздаден.

К. Пастухов (с): Днес сжко не забелезах да бъде раздаден. Аз си го получих, като пратих разещения да ми го допесе от канцеларията.

Ю. Урумов (з): Значи, че е бил раздаден.

Д-р Х. Мутафов (о): Законопроектите се раздават тук, в залата.

Председателстващ Г. Марков: (Звѣди) Моля, г-да, запазете спокойствие. Даѣте възможност на всеки депутат да се изкаже, за да не кажат после, че не сж имали възможност да се изкажат.

Д-р П. Джидров (с): Само затова.

К. Пастухов (с): Разбира се, думите на г. председателстващия сж прави. Аз малко очаквам, че може в нещо да се измени резултатът, особено в атмосферата, която е обладала Народното събрание. При все това, като народен представител, считам за моя длъжност да взема думата и да си изкажа мнението свободно, както то би било проявление на моята душа. Нищо не ме смущава — нито неодобренията, нито пресичанията, плод на раздражението, на страстите. Живел сжм и сжм се борил в атмосфера много по-задушлива от сегашната. Бивал сжм изключен от залата на Народното събрание не еднаж, не дваж и не три пѣти. Аз бих желал само едно: да се освободим от страстите и да погледнем на същността на въпроса.

Некой от земеделците: Ти най-много гюрултия вдигаш. Кого защитаваш сега?

К. Пастухов (с): Какво се гони с въпросния законопроект и какво трябва да извърши Народното събрание? Ред въпроси биха се повдигнали тук, между които и въпроса на господина: „Кого защитавате тук“? Защиствам правдата и закона, а не личности.

От земеделците: И погромаджните!

К. Пастухов (с): Физическите личности не ме интересуват много. Те могат да бъдат пренесени в жертва на правото или на озлоблението, но мен ме интересува въпроса: присъжда, която ще издаде Народното събрание, да бъде обективна, което ще рече да отговаря на факти и да бъде съобразна със законите. Когато Народното събрание е конституирано като съд, то трябва да се отчужди, поне в рамките на възможното, от личните неприязни от партийните съревнования, от омразата към своите противници и да повика на помощ закона и съвестта си, тъй като неговата длъжност е да издаде не една временна присъда, която, ако би била такава, ще послужи само за удовлетворение на една партизанска нужда и да създаде мъченици може би незаслужено, а да създаде една присъда, която ще спомогне за разведряване и различаване на атмосферата. Всички чувствуват — и тези, които вършат беззакония, и тези, които възстават против тях — че трябва да се намери един отдушник и да се даде нова ориентировка на политическия живот в нашата страна, искаме ли ние, щото тя да преуспее по пътя на мирното развитие. И други пак съм имал случай да подчертая тук, че ние, социалистите, не сме за пертурбации, ние се отличаваме от болшевишките методи, които намират лечебното средство за днешното общество в неговото разложение, в разпадането му на съставни части. Ние сметаме, особено една страна като България, която има навън само неприятел и която вътре е дезорганизирана по всички линии, че може да намери залога за своето преуспяване и съществуване само по пътя на мирното свое вътрешно заздравяване и развитие. Методите на насилството и на болшевишзма, даже да биха били оправдани за всички други държави, за България тази рецепта би била катастрофална — тя ще донесе нейното погубване.

Какво цели въпросния законопроект и отговаря ли той на повеленията на нашата конституция? Г. г. народни представители! Длъжен съм да ви отговоря, че той не е съобразен с онези текстове на конституцията, а именно чл. 155, 156 и 157, които третират и разрешават въпроса за министерската отговорност.

Министър д-р Р. Даскалов: Значи плебисцита не е съгласен с конституцията? И това било социалистическа идея!

К. Пастухов (с): Ще Ви отговоря.

Министър А. Оббов: Реч, която е приготвил за двореца!

К. Пастухов (с): Политическа отговорност е едно, юридическа отговорност на министър е друго. Политическата отговорност на бившите кабинети е всензнатна. Не сме ние, които ще одобряваме обявяването на Балканската война, нейното ръководство и сключването на мир през 1913 г. Не друга, а нашата партия, в лицето на своя представител Сакъзов, който бе малтретиран в Народното събрание, се обяви против Балканската война, не само защото тя е едно кърваво средство за разрешаване на балканските препирни, но и защото сложния балкански проблем не е по силите на балканските държави, и казването да бъде резултатът от оръжието, плодовете на победата ще бъдат съвършено други. Ние критикувахме — доколкото един цензурен режим позволяваше това — ръководенето на войната и намесата на Фердинанда, както и кекавостта на правителството да се противопостави на военния курс в нейното ръководство. Ние бехме против това, дето се пропускаха благоприятните моменти, било след люлебургския бой да се сключи примирие и мир, било по-късно да се сключи мир, а особено когато нашите делегати, когато се намираха в Лондон и можеха да бъдат ориентирани върху балканската и международната политика, не им е простено, ако не са могли да знаят прецедентите от една междусъюзническа война за изпосен мир в полза на България. Ние осъждахме тази политика и в печата, и в

Народното събрание, вред, където сме имали възможност. През 1918 г., нямаше възможност в Камарата да обсъдим политиката на правителството Малинов. Ние не я одобрявахме в този смисъл, че правителството, което дойде между другото да сключи в едно скоро време мир със или без съдействието на нашите тогавашни съюзници, пропусна, по нашата преценка, благоприятни моменти, забави своите дипломатически постъпки, било в ориентировката на положението и по този начин закъсне сключването на мира, било че далече възможност по-скоро да се разложи нашата армия, да стане неспособна да води по-нататък военните действия и да ускори пробива на Добро-поле, като ни наложи по-нататък солунското примирие и неизносен договор за мир.

Я. Сакъзов (с): Два пъти ходихме да напомним на г. Малинова...

Председателстващ Г. Марков: (Звъни)

К. Пастухов (с): Тези от вас, които са присъствували в заседанията на блока, ще си припомнят, че ние, аз бех, който предложих платформа на блока за управление, една точка от която платформа първо бе сключването на мир в едно най-скоро време. Ние настоявахме да се свика Събранието незабавно, за да се чуе в Камарата гласа на народа, чрез устата на неговите представители, депутатите, за да обрнем внимание на света и да можем да проучим как е разположено общественото мнение, особено в съгласнените страни, защото за нас бе ясно, че мира посредством една дипломатическа задружна постъпка, било с Австрия, било с Германия, ще закъснее толкова много, щото България не ще може да изтрае. Но вероятно българската политика трябва да се ориентира в посока към съгласението, без каквито и да било компенсации, а чисто и просто да поиска слагането на оръжие, като се предостави всецело в разположение и във властта на неприятеля. Едно нещастно положение, един мир неизносен щеше да бъде и тогава, ако България го сключеше по-рано, но тя щеше да спести своите сили и щеше да излезе по-рано от строя.

Министър д-р Р. Даскалов: Ама вие твърдите, че сте го потържали?

К. Пастухов (с): Не само съм го поддържал, но съм го изповедвал и съм го проповедвал.

Министър д-р Р. Даскалов: Не, не!

К. Пастухов (с): Аз не одобрявах, да ви кажа открито, без да искам да влизам в полемика, вашите попълновения да се дезорганизира фронтът и да се влиза във връзки с неприятеля. (Бурни жълтосесания от левицата)

Министър д-р Р. Даскалов: Лъжем! Това е един тип на лъжец, че е имало от наша страна действие да се деморализира войската. Оттеглете си думите или го докажете!

К. Пастухов (с): Вие ме предизвиквате!

Министър д-р Р. Даскалов: Аз твърдя, че никога вие не сте искали сепаративен мир, защото дохождахте при нас в затвора — имам дневник, държех си бележки — а напротив, вие потърждахте, че трябва да отидем докрай с германците. (Жълтосесание от земеделците)

Д. Нейков (с): Вие много работи пренасочавате.

Министър д-р Р. Даскалов: Това е инсинуация! Това било социалист — мошеник!

К. Пастухов (с): Ако беше тук г. Цанко Бакалов и ако не е загубил съвестта си, той ще ви изповеда, че той ме помоли с файтон да отидем в затвора „за да напълним“ — казва — „главите на нашите“.

Министър д-р Р. Даскалов: Вие бехте оръдие на Малинова и от негово име идехте, както и сега сте оръдие на блока.

К. Пастухов (с): Според вас, не мога да дойда от името на Малинова, защото вашите делегати приеха да участву-

ват в правителството, а ние, социалистите, решихме и настоявахме да не участвуваме.

Министър д-р Р. Даскалов: И това е една лъжа.

К. Пастухов (с): Защото Цанко Бакалов, Неделко Атанасов, Стоян Омарчевски . . .

Министър А. Оббов: И аз.

К. Пастухов (с): . . . сж ме увещаваха да влезе в правителството и ми заявяваха, че „ние от вас нема да се делим; ако вие не влезете в кабинета, нема да намерите и земледелци, макар и да сме дали дума в заседанието на блока“.

Министър д-р Р. Даскалов: Това се казва шарлатания.

К. Пастухов (с): може да се казва шарлатания, може всичко да се казва, но ние ще имаме време да говорим по тези въпроси и друг път, защото досега е изслушвана само едната страна, а другата не е чувана. И какво е ставало през летото на 1918 г. не му е местото тук да го разглеждаме.

Министър д-р Р. Даскалов: Гжмо тук, точно тук му е местото.

К. Пастухов (с): Дайте ми два часа. — Вие можете да имате мнение каквото щете за мен, но и аз разбирам вашите пожелания с Геннадиева и бех предпазлив, колкото и да ме ласкаеха вашите приятели да взема участие в едно правителство на Малинова.

Министър д-р Р. Даскалов: Сега сте готови да вземете участие заедно с Геннадиева и блока.

К. Пастухов (с): Ето защо, г. г. народни представители, за да не експлоатира никой с въпросите, дължен сжм да заявя, че нашата партия има едно определено отношение към управлението на бившите кабинети, що се касае до техната политика за войната. Но това е единия въпрос.

Другия съществен въпрос е следуюият: убедени ли сме, че правителствата, които сж управлявали България през 1912 и през 1918 г. сж се провинили и нарушили конституция и закони, трябва да имаме кураж, без да се крием зад гърба на когото и да било, да поставим съгласно повеленията на нашата конституция. А основния закон казва: министрите се предават на сжд от Народното събрание чрез неговото решение с $\frac{2}{3}$ болшинство. Както друг път се е пропедирало, а именно вписа се предложение от група народни представители, съставлява се доклад, изброяват се и конкретизират обвиненията и фактите на министрите, изцяло и поотделно — тъй повелява конституцията — и Народното събрание след това решава за техното съвкупно предаване под сжд или пак за освобождаването на някои от тях от отговорност, според това както се убеди от изнесените факти. И реши ли Народното събрание, избира се комисия, съгласно неотменения и действащ и сега закон за сждане на министрите, която комисия, в качеството си на сждебен следовател, при надзора на избрания от Камарата държавен обвинител, изуча и формулира обвиненията, впоследствие съставя обвинителен акт и го препраща на организирания за тая цел специално Държавен сжд. Защо има нужда да се изключват ясните, категорични постановления на конституцията? Ако, г. г. народни представители, се твърди, че народа в митинги, в печат, в конгреси нееднократно се е изказал за наказание на виновниците за народната катастрофа, каква нужда ви е накарала да не се съобразите с основния закон, да се отклоните от тази установена практика в нашата страна за предаване на сжд министрите и да усвоявате и предлагате една практика, която никъде не съществува?

Министър д-р Р. Даскалов: И е вредна и е против конституцията!

К. Пастухов (с): Приятно ми е, че г. министъра на вътрешните работи ми задава този въпрос. Аз не сжм против участието на широката демокрация в управлението на държавата. Но това, г-да, е един принцип, той не е действувал право в нашата страна, той не е конституцията. Освен това, никъде по света, нито в древността, нито нейде сега в континента народът е организиран като сждия, непосредствено да сжди която и да било препирня.

Н. Ковачев (з): В Русия барем нема ли?

К. Пастухов (с): Само в Швейцария, г. г. народни представители, съществува по конституционен текст, възприет в нейната конституция от 1875 г. законодателен референдум, *référendum législatif*, който се заключава в това, че известни закони подлежат на одобрението на народа, народа може да ги отхвърли, след като сж били гласувани в Камарата и в това, че когато 50 хиляди граждани поискат да се внесе известен законопроект, той трябва да бжде гласуван и подложен на народа да каже своето одобрително или отрицателно отношение към законопроекта. В Швейцария има директно участие на народа в законодателството, изразено в тая форма, в която аз ви го представям. В никоя друга държава не е възприет този конституционен текст. Но нито в Швейцария, нито в Англия, нито във Франция нема референдум съдебен, т. е. никъде народа като народ, организирано цело, не е призован да се произнесе за виновността или невинността на известни личности или на известно управление. И в древността, когато Атина е представлявала държава от една община, за народни сждии сж били избрани 5—6 хиляди души от народа по жребие. Избраните сждии сж решавали съдебните въпроси; те сж се конституирали като сжд. Разбирам, г-да, да пледираме, че не е забранено по нашата конституция сждиите да не се състоят само от коронни сждии, назначавани от правителството; те могат да бждат и народни сждии, подсилени с народен елемент, макар конституцията да говори за държавен сжд, без да определя неговия състав. В една политически развита демокрация, готов сжм да приема, че тя нема нищо против, ако изцяло сжда се състои от народни избраници, от делегати на народа, което не е едно и също с участие на целия народ, защото нито целия народ можете да конституирате като сжд, нито той е една община, която ще призове жителите си наоткрито, всички, и да им поиска мнението. Защото и в древността избраните народни сждии — това е поне известно — сж решавали като сжд, след като сж изслушвали обвиняемия, след като сж чували неговите доказателства. Обвинител можл да бжде всеки гражданин, който се наеме да обвинява и защитник можл да бжде всеки, който пожелае да се застъпи на страната на обвиняемия. Но народен сжд с делегати при спазване началата на устността, непосредствеността на защитата, на представяно доказателства е все пак един сжд, който може да разрешава въпрос за виновност. Плебисцит или референдум за наказание нашата конституция не позволява, нито пак аз сжм убеден, че това е една демократична реформа. Мамите се, г-да. Съвършената демокрация не се състои в това, да призовеш целия народ да бжде сждия и да съобразява решенията си със законите. Народа формира общественото мнение, той импулсира обществената мисъл, той контролира, той внушава на своите представители, на своите пълномощници една политика, която те сж длжжи да следват в Народното събрание, но Народното събрание е, което решава въпроса. Плебисцит не познава нашата конституция, и плебисцита не е винаги съвършеното дело. Наполеон, който желаше да тури кръст на французката република и да изпозлува стеклите се в негова полза обстоятелства чрез един плебисцит, погребва републиката и обяви себе си за император, рждвори един режим на тирания и насилие, който върлува 20 години и докара катастрофа на Франция.

Некой от левията: (Ржкоплеска)

К. Пастухов (с): При сжденето в древна Атина Аристид, най-честния, бе изгонен от народа, защото казаха: „Омръзна ни да слушаме за честността на Аристид“; Темистокъл, един от водителите на демократическата партия, бе изгонен чрез плебисцит, чрез ostracism и загина в изгнание; Кимон, неговия противник, сжщата участ постигна. Това е в древността, която имаше съвършена демокрация и за която много историци казваха: „Под формата на демокрация, най-изкусни демагози насъскаха страстите, влачеа тжлните и се обръщаха на тиранчета, които раждаха един тиранин, и демокрацията завършваше не рядко с нашествието на чужд враг“. Древна Атина е имала демократически просперитет не повече от едно столетие, запълнен в една значителна част от владичеството на Перикла, оратор изкусен, за когото казваха, че той само на форма управлявал демократически, а в същност владел и дирижирал народа, както той си иска и както това отговаряло на неговите влечения. Обаче, каквото и да е отношението ни по тия въпроси за непосредствената демокрация

в управлението, никъде тя нема непосредствено съдебни функции, първо, и второ, по нашия закон ние трябва да се съобразяваме и да действаме тъй, както той повелява.

Питам ви: ако се получи един утвърдителен резултат чрез референдум, какво има да прави Народното събрание, каква е санкцията на този народен вот — задължителна ли е тя за Народното събрание или не?

Министър д-р Р. Даскалов: В мотивите е казано.

К. Пастухов (с): Мене не ми важат мотивите; мене ми важни, този съд стои ли над Народното събрание и може ли да наложи своята воля на него, закон ли е волята на народа, ако той я каже с един одобрителен вот? Вие не смеете да твърдите това. Вие не казвате, ако народа каже: „Виновни сж всички бивши кабинети“, че те сж осъдени вече. Не. Вие казвате в законопроекта, че ще се изпратят книгата чрез Касадионния съд в Камарата, който по-нататък ще разпорежда. Как ще разпорежда? Ще се повърне на конституционния текст, ще дири да формулира обвиненията срещу бившите министри и да получи две трети болшинство за техното даване под съд. Значи, ние ще се върнем там, отдето трябва да започнем. Значи, какъвто и да бъде вота на народа, не можем — тъй разбирам от мотивите на законопроекта — да прескочим, да смачкаме конституцията и да не оставим да премине през Камарата едно формулирано предложение за отдаване провинените министри под съд. Така ли е?

Министър д-р Р. Даскалов: Тъй.

К. Пастухов (с): Така е. Ако е тъй, вота на народа нема никаква законодателна и наказателна санкция.

Министър П. Янев: Понитай тех (Сочи центъра) какво ще ти кажат!

К. Пастухов (с): Зависн пак от Народното събрание да предаде или да не предаде министрите под съд. Защо тогава ви е този вот? Народа в ред митинги — признавам го — е осъдил управлението на бившите кабинети.

Министър П. Янев: Ама те казват обратното.

К. Пастухов (с): Мене не ми трябва, г. министри, какво казват те; те не ме интересуват в случая.

Министър П. Янев: Как не Ви интересуват? Интересуват Ви.

К. Пастухов (с): Аз искам да ги чуя, когато имате внесено предложение за даването им под съд, какво ще кажат те тук на нас и какво ще решим след това.

Министър д-р Р. Даскалов: Ще има такова предложение.

К. Пастухов (с): Направете това, което изисква закона.

Министър д-р Р. Даскалов: Това е направено, но и това не противоречи на закона, за да се не мисли, че е един партизански акт.

К. Пастухов (с): Напротив, начина, който сте избрали, ни дава достатъчно основание да подозираме, че тук има една партизанска подкладка, партизанска страст.

Министър д-р Р. Даскалов: Тъкмо обратното.

К. Пастухов (с): Дори вие не смеете да държите да ги дадете под съд и дири да заобиколите закона чрез един референдум за виновност, да продължите работата. И убеден съм, ако не беше търновската случка, ако не почувствувахте положението си разклатено, немаше да прибегнете до даването им под съд и до референдум. Арестуващи беха тия господа там, требаше да се определи по законите техното задържане и да се внесе едно предложение. Не смеете. Има подземни сили у нас, които дирижират политиката ни и които могат да пречат и на вашата.

Министър д-р Р. Даскалов: Вие сте една от тези подземни сили.

К. Пастухов (с): Вас ви залъгват и измислят, след като се намерихте в необрано лозе, какъв способ да изберете, за да ги дадете под съд.

Г. г. народни представители! Вие, които ми казвате да чуете противната страна, къде ще я чуете? Къде ще ѝ дадете възможност да се изкаже пред този народ като обвиняема, не като партизанин, а вече като човек, който е подведен под съд, да изкаже своите причини, своите обстоятелства за оправдание, за да се получи вота на народа? Вота на народа трябва да бъде сериозен, а сериозен вот е онзи, който е съобразен със закона и с доказателствата.

Съдия, който е лишил от свобода обвиняемия, който не му дава възможност да представи доказателствата си, кой не е съдия, той е партизанин, той е загубил съдникството си и неговия вот нема никакво значение за обществото. В един съд със съдебни заседатели, когато е реч да се произнесем за виновността на един престъпник, убиец, вулгарец, дава му се защита, дава му се думата, дава му се възможност да представи доказателства измислени, неистински, които съжда, преценява. Съжда отговаря по-нататък не отведнаж топан за виновността или невинността на подсъдимия, а се формулира питане за виновността — едно деяние съдържа в себе си понекога повече от десет питання, на които съжда със съдебни заседатели трябва да отговори. Как сметаме ние като съдия топан за всички подсъдими без оглед на това, какво е било участието на всеки едно от тях във войната, къде е бил той, какво е правил, да се произнесем за неговата виновност или за неговата невинност? Може ли, мислим ли е такъв съд? Не. Той нема обективност щом е организиран по такъв начин. И понеже не може да се организира като съд целия народ, за това и хората възприемат шото друг съд да съди виновниците. Ние, г. г. народни представители, за виновниците от войната от 1915 г. не избрахме този съд, а те беха по-виновни.

Министър д-р Р. Даскалов: Кой знае?

К. Пастухов (с): Аз знам вашата склонност към тех, аз знам по-нататък, че вашата политика прави всичко, шото Държавния съд да не приложи закона за народната катастрофа, а да ги подведе под отговорност по старите закони и работата да се свърши — солта зарад брашното.

Министър д-р Р. Даскалов: И това е една лъжа — фабрика за лъжа!

К. Пастухов (с): За вас всичко, което хората говорят, е все лъжа. Аз знам това, то не ме смущава.

Министър П. Янев: Мотивирайте се по-добре.

К. Пастухов (с): Ще се мотивирам.

Министър П. Янев: Пред вас има двама държавни обвинители. Мотивирайте се, защото Вие хвърляте една кръвна обида към тех.

К. Пастухов (с): Аз съм им предшественик, и понеже искате да се мотивирам, чуите мой как отговор. Оня, който е започнал един съд, ако смета това за сериозно дело и ако иска да получи резултат, той трябва да дочака присъдата на съда и тогава да почне да води процес срещу другите. Защото, който едновременно повдигне обвинение срещу всички, тази бос из лука и без да се съобразява със законите създава си законоположения не по силата на правото, а по силата на вота, създава различни съдебни инстанции за обвинения, един и същи и наказуем е еднакво по законите на страната, изменя съдникщата, тъй като закона за съдене министрите признава една организация, а вие искате сега друга организация; венчко това оставя впечатление и у добросъвестния съдия, че целата работа на Народното събрание е плод на партизанско отмъщение, а не израз на волята на закона. Ако, г-да — не забравяйте това — ние дърим волята на народа, един съд не може да игнорира волята на закона. Затова ние създаваме закони и ги изменяме и съобразяваме с волята народна, за да съдят съдиите по закона, както е техното призвание. Съдията ви отговаря: „Общественото мнение за мен не винаги е меродавен фактор. Когато то е в разрез с изричния текст на закона, то за мен не важи; ако е важно, онези, които държат сметка за него, нека ги съобразят със закона“. Той е роб и трябва да бъде служител на закона. Заради това помнете ми тези думи и не ги забра-

вийте, макар да сте озлобени. Аз съм убеден, че ако търновските събития не ви наложиха задържането на обвиняемите, нямаше да има референдум до народа. Щеше всичко да се свърши с една закана. Но вие дойдохте в трудно положение.

Министър д-р Р. Даскалов: Едно време в 1919 г. заедно с Вас решихме да ги даваме под съд.

К. Пастухов (с): Вие не слушаште това, което ние сме ви казвали, а си вървехте по вашия път.

Министър д-р Р. Даскалов: Тъй решихме, н с национал-либералите заедно щехме да ги арестуваме.

К. Пастухов (с): Вие ги арестувахте незаконно, дължен съм да заявя, защото никой и най-големия престъпник не може да бъде задържан, ако няма обвинение формулирано срещу него.

Министър д-р Р. Даскалов: Същите мотиви не важеха ли най-напред за национал-либералите? Тогава не протестираха.

К. Пастухов (с): Следователно, след постановлението, обвиняемия се задържа и най-сигурното средство е да бъдат задържани, когато има постановление.

Министър П. Янев: Има такова.

К. Пастухов (с): Нема никакво постановление. Министерския съвет не може да издава никакви наказателни разпоредби и никакви постановления за задържане на обвиняеми лица.

Министър д-р Р. Даскалов: Защо не казвахте това в 1919 г.?

К. Пастухов (с): Това право е признато на съдилищата, които съдят и които привличат под отговорност обвиняемите.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. Пастухов! Питам, защо вие не казахте това в 1919 г., когато подведохме под отговорност национал-либералите? Не издавате ли лицепритие?

К. Пастухов (с): Това право е признато на Народното събрание, което, след като даде под съд виновните, определя им мерката за неотклонение, която може да бъде и задържане под стража, но винаги с решение, със закон. И в 1919 г., когато бях държавен обвинител и когато г. Турлаков, като министър на правосъдието, повдигна пред мене въпроса: защо съм направил поправки да бъдат освободени някои лица по чл. 4, му отговорих: „В нашия законопроект за неотклонение на подсъдимите стоеше мерката задържане под стража, а вие, като министър на Народното събрание, поисквахте да се премакне и, следователно, остана съществуващият текст. В главното съдебно производство, според който за доживя, за което се предвижда до 5 години затвор, какъвто бѣ в случая на тези провинени, най-висшата мерка на неотклонение беше пожизнителство, а не задържане под стража“.

(Председателското място заема подпредседателя К. Малев)

Министър д-р Р. Даскалов: Г. Пастухов! Разберете това, ще ви го кажа.

К. Пастухов (с): Точно същото аз никога не съм одобрявал арестуването им.

Министър д-р Р. Даскалов: Одобрихте го.

К. Пастухов (с): ... а съм плидираа за тяхното даване под съд и съм настоявал като мерка за неотклонение им да бъде тяхното арестуване.

Министър д-р Р. Даскалов: Никой от вас не е протестирал. Аз прегледах дневниците на Народното събрание.

К. Пастухов (с): Там нема да намерите дума казана от Пастухова — нема да намерите.

Министър д-р Р. Даскалов: Вземете дневниците на Народното събрание и ще видите, че никой не е протестирал заедно бежа арестувани национал-либералите. Тук и измежду тях имаше народни представители.

Н. Георгиев (з): Не му бежа платили тогаз!

Министър д-р Р. Даскалов: Издавате лицепритие си, г. Пастухов.

К. Пастухов (с): Моля. За възстановяване на истината публично съм длъжен да заявя, че нема да намерите нито дума казана от мене за арестуването на бившите министри.

Министър д-р Р. Даскалов: Аз казвам, че нема да намерите никъде дума за протест заедно съ били арестувани.

К. Пастухов (с): Моля, то е друго нещо.

Министър д-р Р. Даскалов: То значи, че малкално сте се съгласили — иначе щехте да протестираха, както протестираха сега.

К. Пастухов (с): То значи само едно ...

Министър д-р Р. Даскалов: То значи лицепритие; то значи с два аршина да мериш. Действувате като адвокат: в един случай по един начин, а в други случай по друг начин. Това исках да кажа, за да Ви изоблича.

К. Пастухов (с): Никога. То значи, че не знаете миналото, че сте го забравили.

Д. Нейков (с): (Възразява нещо)

Министър д-р Р. Даскалов: Вие бехте окръжен управител, тъй че не знаете тия неща.

Д. Нейков (с): Бех и аз се гордея с това.

Министър д-р Р. Даскалов: Вам е простено, но на г. Пастухова не. Аз сметнах за своя длъжност да Ви изоблича.

К. Пастухов (с): Вашите изобличения за мене не струват две пари.

Министър д-р Р. Даскалов: Един адвокат, който нема съвест, тези неща не го изобличават.

К. Пастухов (с): Запазете съвестта за себе си. Българския народ ще има мерило за вас. Дано да доживеем падането ви и ще видим къде ...

Министър д-р Р. Даскалов: Българския народ ви даде един пямар такъв, какъвто заслужавате: изгубихте се, свършихте се, нема ви никъде, нема Широкосоциалистическа партия.

К. Пастухов (с): Нема, нема. Добре.

Министър д-р Р. Даскалов: И искате разтурването на Народното събрание!

Д. Нейков (с): Я направете избори, че да видим къде сте вие.

Министър д-р Р. Даскалов: Ние ще ги направим, но нема да имате нито един.

Председателствуваш К. Малев: (Звъни)

Д. Нейков (з): Вие немате болшинство. Де ви е болшинството? Вие с насилие и терор управлявате. С терор произведохте изборите и пак немате болшинство.

Министър д-р Р. Даскалов: Вземете изборите, които станаха завчера, и почернете поука за вас: вие се свършихте.

Председателствуваш К. Малев: (Звъни) Моля.

Д. Нейков (с): Произведохте изборите с терор и насилие и сега ви е страх да произведете избори. Народа ви ритна и не ви даде гласа си. (Пререкания. Шум)

Председателстващ К. Малев: (Звжни) Моля, тишина. Седнете на местото си.

Министър д-р Р. Даскалов: Най-големия терор имаше от тоз (Сочи К. Пастухов), който беше министър на вътрешните работи тогава; той даваше заповеди да се стрелят хората. (Пререкания)

Председателстващ К. Малев: (Звжни) Моля, тишина, г-да.

Д. Нейков (с): Вие сте длъжен да изпълните длъжността си.

Министър д-р Р. Даскалов: Аз твърдя, че г. Пастухов отсега се гласи за защитник на Теодор Теодорова

Д. Нейков (с): Това е демагогия.

Министър д-р Р. Даскалов: Ето го защитника на реакцията (Сочи К. Пастухов); за пари ще се продаде на тях.

К. Пастухов (с): Вие се продадохте на Деклозиера. Да мълчите, продажнико на Съглашението! Вие нямате право да говорите. Вие сте крив, Вие предвождахте шайките.

От левицата: Това е право! Това е верно! (Бурни ръкоплескания)

Председателстващ К. Малев: (Звжни)

Министър д-р Р. Даскалов: Немаш право да претендираш за нещо повече.

К. Пастухов (с): Никакъв актив нямате в България. Един безчестник, узурпатор в политиката си бил. И брат ти се отврати от твоего управление.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. Пастухов! Дръжте сметка за думите си „безчестник и грабител“; докажете го тук, иначе ще Ви държа отговорен.

К. Пастухов (с): Нищо не ме стреска.

Министър д-р Р. Даскалов: Аз Ви държа отговорен за думите „безчестник и грабител“.

К. Пастухов (с): Вие бехте деклозиерец, Вие сте подкупник!

Министър д-р Р. Даскалов: Има ли против мене присъда? Аз не съм осъждан.

К. Пастухов (с): Вие си знаете.

Министър д-р Р. Даскалов: Моля г. председателя да го накара да си оттегли думите, иначе аз ще го накарам да си ги оттегли.

От левицата: А-а-а!

Д-р К. Консулов (з): Той прави обструкция и обижда.

Н. Георгиев (з): Аз прави предложение да накажем Пастухова с изключване за три дни.

Председателстващ К. Малев: Вие, г. Пастухов, обидихте г. министра, затова Ви моля да си оттеглите думите; иначе нема да Ви позволя да говорите. Г. Пастухов! Оттеглете си думите или ще Ви наложа наказание.

К. Пастухов (с): Г. г. народни представители! Аз избегвах личната страна.

Некой от земеделците: Но платен си и трябва да зашицаваш до край.

К. Пастухов (с): Г. Даскалов, безсилен, . . .

Министър д-р Р. Даскалов: За думите „безчестник и грабител“ аз ще Ви държа лично отговорен.

К. Пастухов (с): . . . измисли, че съм подкупен защитник.

Некой от земеделците: Така си е: социалист да защитава капиталистическите партии!

Председателстващ К. Малев: Г. Пастухов! Оттеглете думите си!

К. Пастухов (с): Нема да ги оттегля, защото за мене е факт, че е получавал пари от Деклозиера. Как ще ги оттегля?

Министър д-р Р. Даскалов: Вие твърдите, че за Вас правосъдието значи нещо. Аз Ви заявявам и Вие знаете, че правосъдието не ме е осъдило, че правосъдието ми е издало оправдателна присъда.

К. Пастухов (с): За това ще Ви кажа.

Министър д-р Р. Даскалов: И когато знаете това нещо, Вие не можете да говорите, че съм безчестник и грабител. И ако не си оттеглите думите, аз ще Ви държа лично отговорен.

К. Пастухов (с): Вие може да направите всичко, но пред моята съвест този факт аз не мога да го залича. Това е.

И. Гетов (з): За каква съвест ми говориш? Ти имаш ли съвест?

Некой от земеделците: Ти имаш продажна съвест!

Председателстващ К. Малев: Г. Пастухов! Вие нарекохте г. министра, че е бил предводител на шайки.

Министър д-р Р. Даскалов: „Безчестник и грабител“.

Председателстващ К. Малев: Признавате ли, че го нарекохте такъв и ще оттеглите ли думите си?

Д. Нейков (с): Ами той го нарече „мошеник“.

К. Пастухов (с): Нарекох го. Той нарече мене, че съм подкупник, мошеник, че съм не знам какъв. Аз не засегах личната страна и ти не ме интересува.

Министър д-р Р. Даскалов: Аз Ви казах, че Вие се гласите да бъдете защитник на Теодора Теодоров.

К. Пастухов (с): Вие казахте, че съм защитник и Вашата цел е да ми поперчите да говоря. Властни сте, можете да ме сметате за какъвто щете защитник. Аз съм защитник на съвестта си . . .

Некой от земеделците: И на блока.

К. Пастухов (с): . . . и на правдата.

Друг от земеделците: И ти приказваш за съвест!

К. Пастухов (с): Аз намирам, че един народен представител пет дена додето се открие сесията и през всичкото време на заседанията и не може да бъде арестуван, освен за най-тежки престъпления, в който случай се изисква разрешението на Народното събрание.

Председателстващ К. Малев: (Звжни)

К. Пастухов (с): Вие звжните ли когато обиждат мене?

Д-р К. Консулов (з): Гласувайте предложението ми за изключване, г. председателю.

Председателстващ К. Малев: (Звжни) Г. Пастухов! Вие нарекохте г. министра, че е безчестник и водител на шайки. Оттеглете думите си.

К. Пастухов (с): Как ще ги оттегля, когато ме обижда? Той оттегли ли думите си?

Председателстващ К. Малев: Оттеглете думите си! Оттегляте ли ги?

Д. Нейков (с): Вие чухте ли, че министъра го нарече „мошеник“, или сте глух?

К. Пастухов (с): Дайте ми думата да се обясня. Един министър ме обижда; аз говорех, той ме обиди — как да не му отговоря?

Ю. Вълков (з): Нищо не те е обидил. Той ти каза самата истина — че си защитник на Теодорова.

Председателстващ К. Малев: Моля, които сж сжгласни да се накаже г. Пастухов с мжмрене, . . .

Министър А. Оббов: Може ли всеки един пройдоха да дойде тук и да обижда министрите? Ако е така, тогава кажете ни и ние ще напуснем местата си.

К. Пастухов (с): Пройдоха си ти; аз не сжм пройдоха. Как смееш да наричаш пройдоха един народен представител? Ти кой си? Вчерашно момче си.

Министър А. Оббов: Ти си вчерашен политически чапкннц.

К. Пастухов (с): Вие имате . . .

Министър А. Оббов: Немам покварена сжвест като Вашата. Вие сте перачка! Разбойници!

К. Пастухов (с): Не сжм аз перачка.

Министър А. Оббов: Палячо такжв!

К. Пастухов (с): Г. председателю! Това какво е? На тех Вие не обржщате внимание.

Председателстващ К. Малев: Г. Пастухов! Ще Ви приложa най-строгата мерка.

Министър А. Оббов: Г. председателю! Ние сме министри и искаме да бждем защитени. Ние не сме тук, за да ни обижда всеки един. Иначе ще напуснем Парламента.

К. Пастухов (с): Немаш право да наричаш един народен представител „пройдоха“. Кой си ти?

Министър А. Оббов: Ти си един политически пройдоха.

К. Пастухов (с): Не те е срам!

Министър А. Оббов: Защо да ме е срам?

К. Пастухов (с): Защото имаш лозе, а немаш занаят — затова не те е срам.

Министър А. Оббов: Аз нмах лозе, когато Вие чапканувахте.

К. Пастухов (с): Ти си изгонен от целия Плевенски окръг.

Министър А. Оббов: Г. председателю! Да си оттегли думите или иначе ние нема да останем тук.

К. Пастухов (с): Какви думи да оттегля, г. председателю, когато той ме нарича „пройдоха“? Моля, кажете кои думи да оттегля?

Д-р К. Консулов (з): Г. председателю! Гласувайте предложението ми. Аз нема да се откажа от него. Предложението ми е да се изключи г. Пастухов за три дни, задето обиди г. министър-президента . . .

Председателстващ К. Малев: Дайте ми предложението си!

Д-р К. Консулов (з): . . . и задето прави обструкция.

Председателстващ К. Малев: Г. Пастухов! Вие не сте оттеглили думите си. Има предложение да бждете изключен.

К. Пастухов (с): Ама той ме нариче „пройдоха“. Кон думи да оттегля? Кажете ми, г. г. депутати, като ме нарича „пройдоха“ кои думи да оттегля?

Министър А. Оббов: Ако не ни защити Парламента, сами ще се защитим.

П. Каратодоров (р): Ти си изгонен от Плевен.

Министър А. Оббов: Мжлчи бе! Ти ли се намери оттам да станеш да ми приказваш това? Не те ли е срам?

П. Каратодоров (р): Ти не можеш да казваш на един депутат „пройдоха“.

Министър А. Оббов: И ти ли приказваш за сжвест и за чест?

К. Пастухов (с): Вчерашен хлапак, ще нарича хората „пройдоха“! Какво ти е миналото?

Председателстващ К. Малев: Има предложение г. Пастухов да се изключи и да му се отнеме думата. (Кжм К. Пастухов) Ако не си оттеглиш думите, ще Ви се наложи наказание.

К. Пастухов (с): Ами когато Вие не ме защитихте, кои думи да оттегля? Вие нали слушате?

Председателстващ К. Малев: Никакви обяснения! Оттеглете думите си!

Я. Сакжзов (с): Питам Ви, г. председателю, как оставяте Вие г. министър Оббов да нарича така един народен представител?

К. Пастухов (с): Които думи ми е казал министър Оббов, оттеглям ги.

Министър А. Оббов: Аз не се считам обиден от него.

Я. Сакжзов (с): А Вие можете да обиждате!

Председателстващ К. Малев: Г. Пастухов! Оттеглете ли думите си, че министърят е водил шайки?

Я. Сакжзов (с): Ще ги оттегли, когато министъра на вътрешните работи оттегли своите и тогава ще бждат квит.

К. Пастухов (с): Той ме обиди — какво да оттеглям?

Министър А. Оббов: Г. председателю! Ще внесете ли ред в това Народно сжбрание? Какво значи това — да ни изтезават четири часа неколко пунчаши?

К. Пастухов (с): Оттеглям думите си. Моля, дайте ми възможност да се изкажа.

Председателстващ К. Малев: Г. Пастухов си оттегля думите.

К. Пастухов (с): Аз лична страна не засегам.

Д. Нейков (с): Значи залазена е честта на Оббова!

Министър А. Оббов: Не сте в сжстояние да нажкрните моята чест. От политически блудници атестации не ша. Схващате ли вашето жалко положение на перачки? Тел-ляци такива!

Д-р Г. Марков (д): Може ли така един министър да обижда народни представители?

К. Пастухов (с): Не е в моя нрав да джржа на личната страна, нито сметам, че моите мнения сж заджлжителни за некого. Моля, оставете ме спокоен, както и други път, да си завжрша речта.

Д-р К. Консулов (з): Изтече Ви времето.

К. Пастухов (с): Намирам, че е висш парламентарен скандал, несжобразен и с традициите на Камарата в миналото, да се заджржат депутати, без да е формулирано обвинение срещу тех и без да сж дадени под сжд. В това е различието между либералския кабинет и кабинетите, които тжкмите да дадете под сжд, че за едните, след като решение се взема от Народното сжбрание, гласува се закон, който казва: „Мерка за неотклонението е заджржане под стража“, вжн от това, че вжпросните господа — нито един от тех — не бежа народни представители.

Министър д-р Р. Даскалов: Кознички беше народен представител.

К. Пастухов (с): Да, само Кознички, който беше болен и той не беше арестуван в истинската смисъл на думата.

Министър д-р Р. Даскалов: А, тжй!

К. Пастухов (с): Тжй е.

Х. Славейков (д): Кознички после се избра.

Д-р А. Гургилев (д): В XVIII-то обикновено Народно събрание той не беше депутат.

Председателстващ К. Малев: (Звжн) Моля, г-да, тишина!

К. Пастухов (с): Второ, г-да. По-големата част от задържаните министри, ако не и всички, сж народни представители и що се отнася до техната виновност, даже ако решим да ги отдадем под съд, възниква друг въпрос — по кой закон ще бъде подсъдно деянието им, дали по закона за народната катастрофа, създаден специално за деяния от 1915 г. насам, или пак ще бъде подсъдно по законите, действащи до това време, които предвиждат различно наказание и за които трябва да се определи деянието на подсъдимите в кой параграф се включва. Следователно, Народното събрание трябва да реши този въпрос и да реши каква мерка за неотклонение да се вземе. Убиец да бъде, крадец да е, разбойник да е, щом не е привлечен от съдебната власт, не може да бъде арестуван. Администрацията, т. е. Министерския съвет, има правото на бдителност, на надзор за неотклонение на онези, срещу които има основание да бъдат в скоро време привлечени под съд. Това е длъжност на полицията, да се организира така, щото да направи невъзможно било укриването на подсъдимите, било укриването на уликите, изобличаващи ги в виновност. Обаче докогато нема решение на Народното събрание и конкретизиране на деянието, не може да има и задържане под стража. Длъжност ми е, в свързка с въпроса за референдума, да зачекна и този въжен въпрос, защото депутатската неприкосновеност е гарантирана в чл. 95 от конституцията, припозната е от всички конституции на континента и е останала непоколебима дори при режими, когато сж били погавани основни, съществени конституционни правдини. Даже в 1814 г. във Франция, в режима на реставрацията, остана непоколебим този текст на конституцията за депутатската неприкосновеност. Даже има случаи, когато присъди сж касирвани, за да се позволи явяването на депутат в Народното събрание. Ще приведа и моя скромност като един пример в това отношение. В 1915 г. бех хвърлен в затвора, за излежаване присъда по печата за наклеветяване на г. Абрашева като министър на правосъдието. Лежах; дадох жалба и намери се съд в София, който призна, че е посегнато на депутатската ми неприкосновеност, ако и Събранието през януарий да не заседаваше, и реши да ме освободят и ми дадат възможност да се ява в Народното събрание. Всички групи, в туй число и земеделската група, протестираха против това, дето бюрото на Камарата не се е застъпило своевременно да бъде освободен един депутат, незаслужено и неспособно с конституцията хвърлен в затвора.

Д-р К. Консулов (з): И Вие туй престъпление сравнявате с престъплението на бившите министри?

(Председателското место заема подпредседателя Георги Марков)

К. Пастухов (с): Г. г. народни представители! Може некой да е престъпник, по той е невиновен докогато нема формулирано обвинение срещу него, докогато не е привлечен под съд. Това е аксиома в улавното право. Тя може да бъде непризната само от болшевиизирани умове, за които анархията и тиранията сж върховното начало. Ние спазваме тия начала, ние сме консерватори в това отношение. Ние не сме както в Русия, защитници на есерите да ги хвърлим после в затвора, защото сж защищавали конспиратори против републиката. Има, осветени граждански и политически правдини, възприети във всички конституции, съвместими с всеки модерен живот, те трябва да бъдат спазвани, ако ние държим уважение на законите и ако ратуваме за демокрацията в нашата страна.

Аз твърде наирам на законността, защото виждам, че властта тази през просото. Защото пред мен сж тжрновските събития, които сж образци на варварщина в нашата страна и на флагрантно нарушение на законите в тази страна.

Обажда се: Верно!

Председателстващ Г. Марков: (Звжн)

К. Пастухов (с): Те ни безобразят пред очите на външния свет, ние заслужаваме порицанието на всички, обаче едно ни е утешата, че в тех не взе участие народа, той не буйствува. Аз разбирам партизански страсти, както е било в миналото, но е безчестно да се обира хора, да им се вземат часовници, да им се вземат царите, ...

От земеделците: Лжжеш!

К. Пастухов (с): ... да им се разграбват имотите. Безсрамно е, незаконно е... (Възражения от земеделците)

Председателстващ Г. Марков: (Звжн)

К. Пастухов (с): ... да не се позволяват събрания, свикани от когото и да било.

Председателстващ Г. Марков: Стига, г. Пастухов, свършете!

К. Пастухов (с): Не принадлежа към блока — да се обявя — не споделям неговите идеи, нито пак сметам, че е модерен демократически начин да измерваме силите си чрез аритметическа пропорция. Това е първобитен начин. Може в Тжрново да доведе едната страна 20 хиляди души, а другата само 5 хиляди души. Това не е едно мерило.

От земеделците: Като се изгуби пропорцията, така е.

К. Пастухов (с): Един партизанин, една партия трябва да държи сметка и на съвременните нужди и идеи, които вълнуват света. Оная партия, която не може да отговори на изискванията на тези нужди, която не може да управлява съгласно повеленията на тия нужди и съгласно законите на страдата, ако ще би да има колкото ще количество зад гърба си, тя още нема моралното право да представлява и да се бори за първенство.

Министър А. Оббов: Браво!

К. Пастухов (с): По всека партия има право да организира събрания и да привиква гражданите да я изслушат. По-рано от вас сжм го казвал, че не желаем повръщане на миналото и че старите партии трябва да имат ориентация нова, ако искат да значат нещо в нашата страна; ако искат даже да намалат съществуващата страст в народа. Аз не държа, че народът е една шайка, която прогонва всекиго, който отива в пейната среда. По всеки народ има декласирани елементи, пришельци, побойници, злосторници, които могат да причинят големи пакости и които трябва да бъдат осъдени. Но който не желае да повърне миналото, той трябва да усвои действително и на дело нов пътница за нашата политика. Не партизанската страст, не диктатурата, не беззаконията, не забраната на събранията, не укриване на противника, не безправното негово обезглавяване. Само които плуват в болшевишки води, които сж загубили душевно равновесие, които сж се обкрнали на насилници на народа, те могат да си позволят тази свобода да газят през просото, да мачат противниците си и да сметат своето господство за вечно и за безкрайно. (Глжжж) Ние не сме катрици на никого; ние сме защитници на правдата. И друг път сжм ви го казвал: болшевиизма ще ви погуби. Вие, които черпите ум от тези (Сочи комунистите), вие, които плувате в техните води, те ще счупят най-първо вам главите. Внимавайте и опомнете се, за да не бъдем плячка на миналото и за да открием, действително, нов пътница на нашата демокрация. (Ръкоплескание от центъра и левицата)

Председателстващ Г. Марков: Има думата г. министър на вътрешните работи.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! По този въпрос аз ще имам възможност да се изкажа по-късно, когато ще критикувам тук и самите документи. Но аз съм длъжен да отхвърля още сега клеветите и обвиненията, които оратора на Широкосоциалистическата партия тук отправя спрямо правителството и спрямо Земледелския съюз. В последните си думи г. Пастухов каза, че Земледелския съюз и правителството плавали във водите на болшевиизма. Мнозина от вас се чудят, защо в света въпреки всички опровержения се разпространява с една постоянна постоянност клеветата, че българското правителство било в съюз с болшевишкото руско правителство. И тази клевета така настойчиво се носи в Европа и се мажи с всички сили да повреди на България и на нейното политическо положение. За нас е ясно, че тази клевета се поддържа не от злосторници сред някои външни народи; — тя се поддържа преди всичко от тук, от вътрешните врагове на българския народ, от вътрешни предатели на този народ.

Некой от земеделците: От черния блок.

Министър д-р Р. Даскалов: Те не се срамуват, г. г. народни представители, да отиват пред чужденците да ги молят да се намесят във вътрешния политически живот на България, за да се пуснат престъпниците, които българския народ пожела да бъдат арестувани; те не се срамуват да отиват пред чужденците да предателствуват и същевременно твърдят, че България е във военен съюз с болшевишка Русия, че България ще пусне войските на болшевишка Русия да отидат за Цариград. И всички тия клевети излизат от тази среда (Сочи центъра). Г. Пастухов от тая трибуна потвърди тая мисъл, която вреди на отечеството.

От земеделците: Предател!

П. Каратодоров (р): Ей че демагогия!

Министър д-р Р. Даскалов: По-нататък г. Пастухов отрече правото на народа да се произнесе по големите въпроси, да се допита правителството чрез закони до самия народ по известни въпроси от жизнено същество. Той отрече това право, а той иска да мине за изразител на демокрацията, той иска да мине за представител на социализма! От г. Пастухов до демокрацията и социализма има разстояние от земята до небето. (Ръкопляскане от земеделците. Смех всред центъра и левицата) Г. Пастухов! Демокрацията изисква ръката на управника да стои винаги върху сърдцето народно, да чува как бие пулса народен и съобразно с неговите работи да насочва политиката и интересите на нацията, а не по кефа и волята на известни личности, били те и Пастуховци. Ето защо ние сме привърженици винаги и всекога по всички големи и малки въпроси, когато има възможност, да се допита — и правителство и всеки, който иска да управлява — до волята на народа. Кой ще отрече от вас, че ние имаме законно право да се обръщаме към народа чрез един референдум и да го попитаме, какво е неговото мнение по този въпрос? Толкова повече, че мнозина в този Парламент и вън от него, голема част от пресата, голема част от хората в тази страна твърдят, че блокът имал болшинство в народа, че народа го обичал, че народа бил тръгнал подир него, че правителството немало хора, че народа не иска това правителство — твърдят всички тия неща, когато ние твърдим обратното, че те сж омразни на народа, че народът отдавна желал те да бъдат приклучени на позорния съглас за престъпленията, които извършва спрямо него. (Пререкание между земеделци и центъра)

Д-р А. Гиргинов (д): (Възразява нищо)

Министър А. Оббов: То се мина онова време, г. Гиргинов.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Това е един голем спор: сж ли те обичали от народа, смета ли ги народа за виновни или невиновни, смета ли ги достойни за управници или не? понеже там е големият въпрос и понеже ние не желаем да създаваме убеждението в нашите политически противници, че ние искаме да ги преследваме, защото сж били такива, или, че се волим от каквото и да било лично съображение, затова

трябва да видим, каква е волята на народа. Аз ви питам: кога правителството би действувало по-добре, кога би доказало по-добре, че то се води не от партизански мотиви, освен от това да предостави техната съдба в ръцете на българския народ, да се произнесе той, за да се чуе доколко сж обичани, доколко сж желани, доколко народа ги смета за невинни. Аз мисля, че ние трябваше да получим вашите еднодушни одобрения, ако действително бехте представители на народа, ако народа ви желаеше. Ние трябваше да получим одобрението на ония, които се кичат с етикетите на демокрацията, когато отиваме да питаем народа, какво е неговото мнение по този въпрос.

Д-р А. Гиргинов (о): Сжс шайки и насилие.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Недейте отбегва от референдума, недейте отнема от народа правото му да се произнесе по този въпрос, по който той е твърде много пострадал. Десет години в продължение на дългите войни той страда, тегли, беше достоен да се бие по неспайните полета, той беше достоен да мре по тия полета, да дава реквизиции, той беше достоен да се покрне в траур! Но днес вие отричате правото на тоя народ да се произнесе по техната вина.

Д. Нейков (с): Вие затова изпъдихте инвалидите.

Председателствуващ Г. Марков: (Звжни) Моля!

Министър д-р Р. Даскалов: Аз сжм се борил и ще се боря да се защитят интересите на инвалидите.

Д. Нейков (с): Вие имате властта, трябва да задоволите нивалидите, а не да ги гоните.

Министър д-р Р. Даскалов: Заявявам го: в размерите на възможността и с вашето съгласие ще ги задоволим до толкоз, до колкото е възможно. Инвалидите сж жертва на катастрофалната политика на онези приятели, които сж днес в Уния участък. И когато ние искаме да се справим с тях, ние ставаме изразители и на волята на инвалидите, на волята на народа, на вдовишките и сирашки клети съжзци. Аз ви питам, по какъв начин бихте дали вие по-голема възможност на народа да се изкаже, по-голема възмездие, за да се произнесе той, да сложи той своя тежък юмрук върху главите на престъпниците и убийците на българския народ? (Ръкопляскане от земеделците)

Нещо повече, г. г. народни представители!

Г. Пастухов твърди, че ние не бивало да задържаеме тези хора, че тези хора могли и свободно требвало да ходят. Защо? За да вършат престъпленията, на които те сж постоянни изразители, за да продължават своето дело, делото на Кайна, делото на Катилина, делото на убийците.

Г. Пастухов (с): Дайте ги под съд! Имайте куража.

Министър А. Оббов: Те сж дадени под съд.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. Пастухов! Защото отечеството се намира в опасност и защото тези хора немаат срам, немаат Бога, немаат закон. Те имат един закон — закона за самосъхранение на техните банки, на техните милиони, на техните престъпления.

П. Каратодоров (р): Това е шантаж.

Министър д-р Р. Даскалов: И заради туй тези приятели отидоха до край. Те организираха тайни организации, организации от запасни офицери, организираха банниетски банди, въоръжаваха ги и гласеа да хвърлят на 17 септемврий страната в един хаос, в една гражданска война, гласеа да извършат един преврат спрямо отечеството си.

П. Каратодоров (р): Това е шантаж!

Министър А. Оббов: Питайте поне шури си, който беше там. Недейте приказва на приумица.

П. Каратодоров (р): Аз твърдя, че там имаше шайки и че вие сжс шайки си служихте. Мене не ме интересува моя шурей. Той може да се е продал на Оббова. Ако той е в моята къща, аз ще го изпъдя.

Министър А. Оббов: Шантажист си ти!

Министър д-р Р. Даскалов: Но там имаше спасители на българския народ, там имаше хора, които искаха да сират престъпните ръце на предателите и на убийците на народа си. И заради това техното име трябва да бъде свето; то ще се произнася с благоговение от всички, които идат след нас, защото те пресекоха престъпната ръка на Катилина и на Кайна в тая страна. (Ръкоплескане от земеделците)

П. Каратодоров (р): Това е безпримерен позор!

Министър д-р Р. Даскалов: Че тези хора се гласеха с оръжия в ръка да катурнат правителството, . . .

П. Каратодоров (р): О-хо!

Министър д-р Р. Даскалов: . . . е че те се мъчеха да съберат всичките си адепти, привърженици в един пункт и от този пункт да прокламират преврата, да свалят правителството със съдействието на Врангела и на други тайни организации. Това е безспорната истина.

Д-р А. Гиргинов (д): Това е фантазия в главата на един министър шантажист.

Министър д-р Р. Даскалов: Фактите твърдят това. И провокаторството на тези хора започна още в същия момент, когато започнаха да изпълняват своя план. Вземете вие техната надменност, насмекването в техните вестници и всички онези неща, които те пишат, за да уронят авторитета на правителството и на министрите; вземете пред вид, че когато се запътват за гр. Търново, какъв език, какво поведение държат техните хора, как действуват те от Варна. Тръгват техните хора от Варна. Във вагоните имало малко земеделци, пребиват едного, защото им каза: „Ако бехте в Европа, вие щехте да бъдете в затвора“ — и за това го пребиват; на друг земеделец отнемат знамето, други го плюят. Така продължават до гара Шумен. На всички гари те съмалтретирали земеделците. (Смех всред центъра)

От земеделците: Така е.

Министър д-р Р. Даскалов: Тръгва трена от София. В този трен се намират бившите министри и техни привърженици, представителите на тайните фашистки банди. В този трен се намират и земеделци, намира се там и министъра на вътрешните работи.

Министър А. Оббов: Всички до един ще бъдат в затвора.

Министър д-р Р. Даскалов: Техната надменност и техната престъпна нахалност беше отишла дотам, че още на гара София имаха нахалността, имаха безочливостта да освиркват сдружените земеделци и министър-председателството. (Смех всред центъра) Вие се смееете, смешно ви е това. Значи, искате да сведете държавната власт до положение, щото едни гамени да могат да освиркват представителя на българската държавна власт, пейните министри, пейния министър-председател. И искате в тая страна да има ред ли, да има власт, да има порядък ли? Не, г-да, ние не ще позволим българската власт от когото и да било да бъде унижена, да бъде усмивана.

П. Каратодоров (р): Така говореше и Димитър Петков.

Министър А. Оббов: Сега Фаденхехт иначе говори.

Д-р А. Гиргинов (д): Ако се намери един декласиран тип да освирква, това още не значи . . .

Министър А. Оббов: Ами „Препорец“ защо го нанечати, защо одобри това освиркване?

Д-р А. Гиргинов (д): „Препорец“ не го е одобрил. Вие блънгувате! Нищо подобно нема.

Министър А. Оббов: Защо „Препорец“ одобри това освиркване? Вие тогава трябва да сте пиян.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Този факт на фашистките банди беше не само одо-

брен, но той беше скроен от блокарите, от бившите министри, намиращи се във вагона.

От центъра: Това е лъжа.

Министър д-р Р. Даскалов: И това нещо одобри целата преса на черния блок: и „Препорец“, и „Мир“, и „Ден“, и всички вестници на черния блок писаха с едно видимо злорадство за освиркването на председателстващия Министерския съвет. Вие не помислихте ни най-малко за честта на българския министър, за това, какво ще кажат хората на чужбина, че едни хора, като хората на блока, съм освиркали български министър, българската власт. Нещо повече, г. г. народни представители. Когато тръгна трена, тези хора почнаха да стрелят от гара София. Когато стигнахме на гара Мездра, техната нахалност стана още по-голема. Иванчо Симеонов предвождаше една пияна банда от фашисти.

От центъра: А-а-а!

Министър д-р Р. Даскалов: Насмърчени от Малинова, . . .

От центъра: Хайде де!

Министър д-р Р. Даскалов: . . . на които той каза, че Даскалов е в последния вагон; хората от тази банда, след като викаха „ура“ на своите хора, дойдоха там, именно в последния вагон, дето бях аз и където имаше толкова журналисти, и освиркваха, псуваха, плюваха и т. п.

Д-р А. Гиргинов (д): И всички журналисти казаха истината, г. министри. Те казаха, че вие сте ръководили всички шайки по трена от тук до Търново. Това казаха журналистите.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. Гиргинов! Бъдете уверени, че в последния си час, когато ще се изповедат тези хора, ще отрекат тая клевета, която съм отправили спремо мен.

Председателстващ Г. Марков: Те я отрекоха.

Д-р А. Гиргинов (д): Вие изопачавате истината. Вашата афектация е на един човек, който чувства своята виновност.

Министър д-р Р. Даскалов: Когато на гара Мездра блокарите ме освиркваха, вестникарите до един казаха с ирония, че не е удобно да се пътува с министри, тех ги освиркват, следователно човек може да бъде освиркан. Аз видех една самодоволна усмивка, едно злорадство у тех. Успокоих ги. Не само това, но аз ги прибрах при себе си, нахраних ги и същите тези хора говореха и писаха, че Даскалов бил пиян. Говореха го това същите тези хора, на които аз говорих до 2 ч. през нощта. — Уморен от работата през целия ден и от това, че до 2 ч. им говорих, аз си легнах в предназначенията за мен кабината. Същите тези хора видяха това, но не се посрамираха да твърдят, че аз съм викал не знам какви хора, че съм шупукал заедно с тех цела нощ, че съм нагласил всичката тази работа и че на заранта аз съм бил гледал от прозореца — как съм малтретирали блокарите.

П. Каратодоров (р): Кой нагласи тази работа?

Министър д-р Р. Даскалов: Кой я нагласи ли? Ще Ви отговоря. Нагласиха я ония, които извършиха престъплението към българския народ с войните и катастрофите — те я нагласиха.

От левицата: Ей-й-й!

Министър д-р Р. Даскалов: Та, казвам, г. г. народни представители, нахалството на тези хора бе стигнало дотам, че ако и на следната гара — на гара Червен-брег — те получиха същия кураж, какъвто получиха на гара Мездра, аз ви заявявам, че тези хора ще да станат дотам нахални, че не да плюят и да освиркват, а да арестуват председателстващия Министерския съвет.

От левицата: А-а-а!

Министър д-р Р. Даскалов: Аз твърдя това. Техното нахалство беше стигнало дотам, че те съм откачили, напр.

вагона на министър Турлакова. Ще се изнесат маса документи, за да се види престъплението на блока. То е ясно като бел ден и аз ви казвам, че правителството действа много мудро, много слабо и може-би историята ще ни държи отговорни един ден, че ние пипаме с ръкавици престъпниците и че не ги хванем за врата, за да ги пратим там, дето е техното место.

П. Каратодоров (р): От моста в Янтра.

Министър А. Оббов: Срещу мене ваши хора стреляха с картечници. Не ви е срам!

П. Каратодоров (р): От де сж взели картечници?

Министър А. Оббов: Те ще кажат сами от къде сж ги взели.

П. Каратодоров (р): Фашистки!

Министър А. Оббов: А-а-а! Фашистки!

Министър д-р Р. Даскалов: Когато тренжт е стигнал до Долни-Джоник през пощата, на тази гара сж се качвали сдружени земледелци и понеже е било тъмно, не сж знаели кой в кой влак е, искали сж хората да се качат във вагоните, за да продължат своя път за Търново. Една група от тези хора се е качила и във вагона на блокарите, обаче те сж били най-грубо изтласкани с псувни и с ритници, като даже върху тех е било стреляно от вагона на блокарите.

От левицата: А-а-а! (Смех)

Министър д-р Р. Даскалов: Всичко това накарва тези хора да искат да проверят кои сж там и един път възбудени, нищо не е могло да ги спре. Те сж взели решение да ги арестуват и да ги линчуват, взели сж решение след това и да ги екзекутират. Аз не ще да говоря за моите заслуги по този въпрос, защото те не ще бъдат никога признати от тази страна (Сочи центъра), но аз ви заявявам тук, в тази Камара, за да се запише в дневниците на Народното събрание, че аз сжм употребил всички усилия и като човек, и като министър, и като властник да запазя реда, да защита хората в този трен, да защита онези, които сж бивши министри, и аз си приписвам заслугата, че аз сжм ги спасил, че аз за тех трябва да бжда един светец, че те трябва да си вземат образа ми, да го поставят у дома си и вечер и сутрин да се кланят на този образ (Смех веред левицата)

Х. Славейков (д): И да го целуват!

Д-р А. Гиргинов (д): Голем светец!

Министър д-р Р. Даскалов: Аз знам, че вие не ще го признаете, но те ще го признаят един ден. Употребих всички усилия да ги спася — и по пътя, дето вече на няколко пъти беха решили да ги екзекутират, и в Търново, и навред другаде. Всички мои другари, колеги министри, народни представители и всички други, казвам, се мъчеха да ги спасяват. Омразата на народа към тези хора, към тези, които опростиха народа, които проиграха хазартно щастieto му, които туриха черните кърпи в България, бе голема; народа немаше милост, народът искаше да ги разкъса парче по парче.

Д-р А. Гиргинов (д): Пияни шайки!

Министър д-р Р. Даскалов: Пияни шайки! Г. Гиргинов! Заявявам, че от тези хора нито един не е бил пиян. Аз твърдя това. Турете каквато искате анкета и тази анкета непременно ще констатира, че тези хора не сж имали възможност хлеб да ядат, а камо ли да пият.

Министър А. Оббов: Сега шайките ще гласуват за съденето, а вашите честни избиратели — да не бъдат съдени. Това искаме ние, за да ви отървем от варварското правителство.

Министър д-р Р. Даскалов: Срамота е и грехота е да говорите, че тези хора сж били пияни.

Г. г. народни представители! Историята ще установи това, че тези хора не само че не сж били нагласявани, не

само че не е имало никакъв план, но че всичко това е едно спонтанно възмущение на народа срещу престъпленията на тези хора.

Х. Славейков (л): А вашето окръжно за лука и цвеклото?

Министър д-р Р. Даскалов: И може би за техното наказание, за да достигне възмущението на народа до своя апогей помогна и техната глупост — освен престъпленията, които гласеха, освен фашистките банди, освен другите тайни организации и въоръжения, тези хора избраха датата 17 септември, като че искаха с тази дата да празнуват една фатална и нещастна за българското племе 10-годишнина. Ей тази именно дата накара пред очите на българския народ като в един калейдоскоп, като в един кинематограф да преминат ужасите на всичката онази страшна катастрофа, която преживе народът, и всеки от тези нещастни българи си спомня нещо — един си спомня за Чатаджда, друг си спомни тогава за холерата и чумата, за Люле-Бургаз, за Бунар-Хисар, друг — за Галиполи, трети си спомни за всички онези бойни полета в Македония, в Ромъния, за обирите, за реквизицията, за бедствията, за кражбите, за пленничеството и за всичко онова, което преживе народа, за онази черна и непрогледна нощ, през която мина отечеството. И в този момент аз видех народната душа развълнувана, тъй както никога не сжм я виждал — даже на Владая не беше тъй развълнувана, както беше развълнувана в Търново. (Ръкоплескане от земледелците)

Н. Пждарев (д): Защо не поставите интерпелацията на дневен ред да чуете и другите какво има да кажат?

Министър А. Оббов: Милост, братя!

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Много се лъжат онези от вас, които мислят, че едни народни движения могат да бъдат инсценирани от дадени личности. Това е невъзможно. Народните движения сж резултат ...

Д-р А. Гиргинов (д): Поправете се: не народни движения, а шайкаджийски движения.

Министър д-р Р. Даскалов: ... на всички онези напластявания в душата, в ума, в сърцето на даден народ. И както не един път сжм заявявал тук, в Камарата, и вжн от нея, много се лъжат и много големи заслуги приписват на мене и на други за владайските събития и за септемврийската революция онези, които искат да кажат, че това е дело на Даскалова, на Стамболийски, или на Ивана или Драгана. Не, г-да.

Д-р А. Гиргинов (д): Аз сжм свидетел!

Министър д-р Р. Даскалов: Тази чест и това големо име ние не ги заслужаваме. Ние станаме само изразители на накупелата народна душа. Тя търсеше израз, тя беше един вулкан, който требваше непременно да има отдушник. И ние не направихме нищо повече от това да канализираме това движение. Същото нещо стана и при Търново. Събитията на Владая и събитията в Търново сж свързани. Да. Ако беше се успело да се свърши сж старата политика, с погромаджийската политика в 1918 г., след революцията в Радомир, немаше да преживеем търновските събития. Но понеже не се успя тогава, родилните мъжи на новото време продължиха, родилната болест, родилната треска продължи. И дано тя при Търново се свърши, защото, ако не се е свършила, ние ще има да преживеем и други трусове; неизбежни сж те, докато дойде новото време. И колкото по-скоро се свърши родилната треска, за да дойде новото време, толкова по-щастлив ще бъде българския народ. (Ръкоплескане от земледелците)

Ние, г. г. народни представители, можем да сжжяляваме за изстъпленията, които стават при такива народни движения, ние можем да сжжяляваме за изстъпленията, които станаха на Радомир и на Владая, ние можем да сжжяляваме за изстъпленията, които сж станали около Търново или другаде, но ние не можем да осждим тези действия, ако искаме и ако сме хора, които търсим обяснения за известни събития, които стават в един народ. Защото народа преживеа, народа страда, народа търси виновниците и нему се отдаде случай да ги хване. И той

ви казва: благодарение на застъпничеството на народни представители и на министри можах да бъда избавен от народното лишаване, от народното наказание. Ние имаме заслугата за това, че ги спасихме от там и ги предаваме днес на един съд.

Д. Нейков (с): Дори и Вашия брат се е погнусил от вашите престъпления, и си е подал оставката.

Министър д-р Р. Даскалов: Не е верно!

Д. Нейков (с): Погнусил се е и Ви е казал: „Какво правяш, мислиш ли да живееш в България?“ Такива спасители сте вие.

Министър д-р Р. Даскалов: Аз Ви казвам, че това не е верно, и когато Ви казвам, че не е верно, вервайте ми.

От левията: А-а-а! (Смех)

И. Каратодоров (р): Остава сега министъра на железниците да заяви, че на 16 и 17 не е имало никакви инциденти по железниците!

Министър Х. Т. Манолов: На 17 не е имало никакви инциденти. Имало е преди това. (Пререкания)

Председателстващ Г. Марков: (Звън)

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Тук се твърди, че в този голем събор на отрудения селски народ имало шайки. Онези, които беха заловени от народа, не смееха да твърдят това. Но аз ви казвам, че това не само не беха шайки, а това беше истинския български народ. И мнозина от тези хора ми заявиха: „Вижте“, казва един, „аз съм от Кулско, оставил съм си добитъка в оборите, оставил съм си царевичката в куп, без да имам време да я олюбя, обул съм царвулите на жена си, за да дойда тук да се справя веднаж завинаги с онези, които почерниха българското племе“.

Х. Славейков (д): Кой им даде пушки?

Министър д-р Р. Даскалов: ... „с онези, които убиха щастieto на българския народ, с онези, които искаха да смущават спокойствието на народа, с онези, които искаха да докарват преврати и да обржат България с главата надолу и да я хвърлят в анархия“. Г. г. народни представители! Не искам да се простирам върху тези събития; не ги остава да се описват в по-спокойни времена. Но ще ви кажа какви решения беше взел народа на 16 срещу 17. Тия хора заявяваха: „Вие ни пречите да ги накажем, ние ще ви послушаме, но знайте, че риде върхите един грех спремо отечеството, спремо народа, защото тези хора поставят България в следното положение: на петите на двата си крака България има цирей и не може да ходи, тя стъпва само на пръсти, тя се колебае, тя се криви, тя има опасност да падне; ние искаме да отрежем тези цирей, ние искаме България да стъпи здраво на краката си, ние ни пречите, но и вас ще ви осъдим“.

И. Каратодоров (р): Много фигуративно!

Министър д-р Р. Даскалов: Добро ли е или не, фигуративно ли е или не, аз ви казвам каквото ми е казано от народа.

Министър А. Оббов: В края на крайщата народа не каже кой е невинен.

Министър д-р Р. Даскалов: Че българският народ в своето болшинство не само не осъжда тия събития, но ги одобрява, показват изборите, които станаха на 1 октомври, преди четири дни, в цяла България. Изборите на 1 октомври минаха мирно и тихо, без никакви инциденти, без никакво нарушение нукъде на реда в страната. И тези избори дадоха неочаквани резултати за правителството, — не само такива резултати, каквито получавахме в миналото, не само по-добри резултати от ония, които получихме на 19 февруари, но тези може би с 30, с 35% надминават ония резултати. Некъде, в много села, в много околии и окръжи селския народ е напълно обединен. Ние постигнахме обединението на българския отруден народ. (Ръкопляскане от земеделците) И аз ви казвам: ние ще

ви изхвърлим с кооперациите и синдикатите от икономическия живот на страната, ние ще изолираме вашите банки и капитални. Но ние политически също така ви изолираме, ние ви махваме, вашите групи започват все повече и повече да намаляват, вие се унищожавате, вас вече ви нема. Изборите на 1 октомври ви унищожиха напълно, вие сте политически мъртави. (Ръкопляскане от земеделците)

От левията: Ей-й-й! (Смех)

Министър А. Оббов: Вие сте трупове само.

Министър д-р Р. Даскалов: А изборите за общински съдби са дали още по-добри резултати — минимум три четвърти от избраните съдби са сдружени земеделци.

От центъра: Брей-й-й!

Министър д-р Р. Даскалов: Това показва, че българският народ одобрява политиката на правителството, одобрява търновските събития и дава своята безрезервна подкрепа на правителството. Българския народ казва: Фердинанд изчезна в 1918 г., Фердинанд избега през дъжката в десета, Фердинанд си посипа главата с пепел; и старите партии, които беха негови орждия и рожби, требаше да последват неговия пример, и тук требаше да го послушат, както го слушаха през целия си живот, през всичкото си съществуване, когато беха покорни роби на неговата политика и на неговите заповеди. Но те не послушаха това и българския народ днес и на 17 септември ги прати именно там, където е Фердинанд.

Г. Пастухов заявява, че не можело да се постъпи с тези хора по този начин, че не требвало те да бъдат арестувани и наказани. Значи, ние не трябва да даваме пет пари за желанието на българския народ.

И. Каратодоров (р): Кой е този народ?

Министър д-р Р. Даскалов: Той е този, г. Каратодоров, който мря на бойните полета, който даваше реквизиции, който плаща данъци, който поддържа държавата — за него народ ви говори аз, г. Каратодоров.

Д-р А. Гиргинов (д): Нищо общо нема.

Министър д-р Р. Даскалов: Когато имаме факти, че водичите на блока са действували в съгласие с Врангела, гласили са съзаклятие с него, даже са се съгласили с него да му дадат Военното министерство, когато имаме доказателства, че тези хора са въоръжавали фашистки банди, ние не ще стоим със скръстен ръце.

И. Каратодоров (р): Нов шантаж!

Министър д-р Р. Даскалов: Шантаж? Позволете ми да ви прочета два документа, които ей сега ми дадох.

И. Каратодоров (р): От къде? От вашите околийски началници ли?

Министър д-р Р. Даскалов: Не. Кой е, ще ви кажа. Ето единия документ, който току що ми дадох. Ученика Черняев от VII кл. на Пазарджишката гимназия пише на майка си в Брацигово. Баща му е член от акционния комитет на блока в Брацигово. Оригинала на това писмо може да ви се даде когато искате. Ученика пише така: (Чете) „Мамо, кажи на баба, че намерих 100 манлихерови патрони. Ако иска да ги вземе, нека прати 100 л. В събота може да си дойда и да видя как стои положението. Очаква се към 8 т. м. да падне правителството. Това са научих от Владев, председателя на Демократическата партия в Пазарджик и като така може да стане некакво облекчаване, затова баба и тате да се предпазват. Училището върви добре. Аз си следя уроците редовно. Твой син Н. Г. Черняев“.

Х. Славейков (д): Всичките ви документи такива ли са?

Министър д-р Р. Даскалов: Аз ще ви изнеса документи на блокари с техните подписи, но вие никога нищо нема да признаете.

Друг един документ, една телеграма получена днес от Брацигово гласи така: (Чете) „Блокарите фашисти вил-

неят. Сиопни демократа Кжнев от заада стреля върху другаря Христо Дамьянов. Готвят се нови атентати срещу комунистическите дейци. Веднага обезоръжете черния блок, иначе трудящите се маси ще почнат неговото обезоръжаване. За комунистическия комитет Гачев.

Некой от центъра: Само от Брацигово ли имате? (Смех сред левицата)

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Ако вие имате време и търпение, аз ще ви изпеса всички документи, от които ще се види, че блокарите са били въоръжени, . . .

II. Таков (з): И са въоръжени.

Министър д-р Р. Даскалов: . . . че в спалния вагон, с който пътуваха бившите министри, са намерени бомби и револвери, че у Дашева са намерени два револвера.

Министър А. Оббов: Питайте Юрдан Ганчев къде му е pistolетът. Той какво търси с револвер?

Министър д-р Р. Даскалов: За зор заман!

Ю. Ганчев (д): Щом живеем в държава с разбойници.

Х. Славейков (д): Когато има разбойници навред, всеки е длъжен да се запази с оръжие. Никой със пушки и бомби не е уловен, а пушките от казармите ги раздавахте вие.

Министър А. Оббов: Ти носи ли револвер в Търново?

Х. Славейков (д): Аз видех когато раздавахте пушките.

Министър А. Оббов: Отиваше . . . с артилерия.

Д. Нейков (с): Вие в този момент нямате ли револвер в джоба си?

Министър А. Оббов: Аз съм министър, мога да нося револвер.

От левицата: А-а-а!

Д. Нейков (с): Юрдан Ганчев не може да има револвер, а Александър Оббов може.

Министър А. Оббов: На мен е позволено да нося револвер.

Председателстващ Г. Марков: Часът е 8. Заместника на г. министър-председателя предлага да се продължи заседанието до свършване речта. Който приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Б. Гърбов (д): Когато обискираха 20 файтона с блокари на Севлиевското шосе, намериха един куфар със 40 парабелума.

От левицата: А-а-а! (Смех)

Министър д-р Р. Даскалов: Аз виждам как вие се смеете, но следствието продължава и вместо да се смеете, вие ще плачете.

От левицата: А-а-а!

Министър д-р Р. Даскалов: Следствието продължава: На вред в страната у блокарите е намерено оръжие, готвено да се раздава, оръжие раздадено и оръжие, което са купили от магазините. Това е факт безспорен.

II. Карагодоров (р): Вие раздавахте.

Министър д-р Р. Даскалов: Нещо повече, г. г. народни представители! Ако вие се интересувате, аз ще ви имам възможност да ви прочета документи, от които ще се установи, че в каруците на блокарите е имало скрито маса оръжие — и пушки, и револвери, и бомби . . .

От левицата: И картечници!

Министър д-р Р. Даскалов: . . . и даже в Горна-Ореховица, в много от каруците е намерено подобно оръжие, съставени са актове, подписани от самите блокари.

II. Карагодоров (р): Имало е гаубици!

Министър д-р Р. Даскалов: Нещо повече. Горноореховския комитет.

II. Паскалев (д): У васите хора не е ли имало оръжие?

Министър д-р Р. Даскалов: Няма говорите за мирна манифестация, г. Паскалев, какви са тези револвери, какви са тези пушки, какви са тези бомби, намерени в каруците на блокарите?

Д-р А. Гургинов (д): Ваши агенти са ги поставили.

Министър д-р Р. Даскалов: Но там има и подписи на блокарите.

Д-р А. Гургинов (д): Некаме да видим какви са тези подписи.

Министър д-р Р. Даскалов: Нещо повече, г. г. народни представители. Установява се с абсолютна положителност, с подписи на маса лица и от блокарите, че комета на Горна-Ореховица, некой си Обренков, е бил с една въоръжена банда от 70 души и тази въоръжена банда не е позволявала на никого от Горна-Ореховица да се движи за града. (Пререкание)

II. Стоянов (р): Аз видех сядбата си на Долни-джбник и не се боя, повече не ще ме мъчат.

Министър А. Оббов: Аз с ръцете си отхвърлах хора.

Х. Славейков (д): Не е верно.

Министър А. Оббов: Ще ви посоча, тук има свидетели от тези банки (Сочи комунистите). Г. Луканов ще свидетелствува. Всеизвестен факт е Плевен, че сина на адвокатата Асен Милчев е заминал с две бомби под палтото си, разнасял е списък да се разписват техните членове от младежката група и да посочват кой с какви бомби е боравил и какъв pistolет желал да му бъде даден. Това е всеизвестен факт в Плевен.

Х. Славейков (д): Всеизвестен е факта да дойдат цветкопроизводителите с „лук“.

Министър А. Оббов: Следствие се води и ще се установи, че всички почти, които бяха избити, от блока в Търново, бяха наемници до един.

От центъра: А-а-а!

Министър А. Оббов: Аз спасих на горноореховската гара Христо Българията; пивач от Плевен, който ми каза: „Язък че станах жертва за 200-те лева, които ми дадох, за да дойда до тук“.

От земеделците: Позор!

Министър А. Оббов: Погребания в Плевен, блокар майка му го е оплакала и кълнела всички бивши министри, които са станали причина за жертвата, да си загуби живота. Подлеци, вие трябва да се почерните, трябва да си посипете главите с пепел! Не ви е срам!

Д-р А. Гургинов (д): Вашите пайки са го убили.

Министър А. Оббов: Иван Петров от Луковит ще видим къде ще отиде, как се въоръжават 200 души, как се командуват по четири надесно, как се отива под строй с орден, как се опитва да отиде към гарата и как се пращат да арестуват — отиват на война.

Х. Славейков (д): Защо подпалихте филма? Питайте Крум Понов защо унищожих филма. Там бяха и пайките и оръжието, и сопите.

Министър А. Оббов: Трехваше да ви съобща главите в Търново, за да нямате днес уста да говорите.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Следствието установява, че кмета на Горна-Ореховица, който си Обрешков, с една въоръжена група от 70 души на 16 преди обед е заел горноореховския баир над гарата и не е пропускал никакви други лица, освен блок-кари, да отиват в града от към гарата.

Н. Савчев (р): Това е джрта лжка!

Министър д-р Р. Даскалов: Документите твърдят, че г. Обрешков се е мъчил да заеме гарата, за да настани блокарската власт.

От центъра и левината: Брей-й-й! (Смех)

Министър д-р Р. Даскалов: Че г. Обрешков е назначил емендант на град Горна-Ореховица, че г. Обрешков е давал военни заповеди. Следствието установява, че г. Буров на 17 преди обед, между 9 и 10 ч. заранта с една въоръжена банда от около хиляда и двесте души въоръжени с пушки, с бомби, вземали височините около Търново.

П. Каратодоров (р): Това е мерзка лжка.

Министър д-р Р. Даскалов: С това оръжже той е мислил да обявява преврат, да обявява гражданска война, да докара буржоазна диктатура, диктатура на пената капиталисти.

Х. Славейков (д): Търновския кмет ви отговори много добре, г. Даскалов.

Министър д-р Р. Даскалов: Невъзможни хора така отговарят.

Х. Славейков (д): Ха, тжй ли?

Д-р А. Гиргинов (д): Такжв е общинския съвет!

Х. Славейков (д): Вие му благодарите, а той отказа Вашата благодарност.

Министър д-р Р. Даскалов: Блокките, които сж идели от към Ловеч и Севлиево, сж били въоръжени. Цели сандъци с пушки, с парабели и с бомби сж носили, и взето е оръжието им.

Д-р А. Гиргинов (д): 50 каруци сж обрани.

Министър А. Оббов: Как нема да ги оберат, щом сж били пълни с пуцаи, а нашите сж били гладни! (Пререкание)

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Времената сж много сериозни, за да не се прекъсваме и да не се подсмиваме. Когато в една страна политическите партии сж започнали да събират всичките си привърженици в един пункт, де се е чуло и видело това нещо да ги въоръжават и да заявяват, че те сж фашисти?

Х. Славейков (д): А-а-а!

Министър д-р Р. Даскалов: Теодор Теодоров го заяви на конгреса на младежката организация. Той каза: „Г-да! Тази дума „фашизъм“ аз не я казах случайно, аз я обмислих, аз нося пълна отговорност за тази дума пред вас и пред историята, аз ви казвам, че фашизмът е една необходимост и вие трябва да се гордеете, че ви наричат фашисти“.

От земеделците: Позор!

Министър д-р Р. Даскалов: А какво значи това „фашизъм“? Значи не легална борба. Фашистите в Италия се борят да защитят законната власт, а фашистите в България се мъчат да катурнат законоустановената власт, за да докарат анархия, за да докарат диктатура на шена кърволюци и капиталисти. (Ржкоплескане от земеделците) Вие имате налице думите на един Буров, който ви казва, „Ние ще трябва да смажем тази смет, тези разбойници, ние ще трябва да преминем през техните трупове, ние ги викаме в Търново, за да ги унищожим, че по-добре славна смърт, отколкото позорен живот“ и този герой на фашизма, този капиталист-кърволок, избега от народния гнев, защото и Господ да слезеше от небето, не можеше да го спаси.

Х. Славейков (д): Вие го тжрсите и сега да го биете.

Министър А. Оббов: Къде е той?

Д-р А. Гиргинов (д): Добра реклама си правите като министър, ръководител на тези, които отидоха в Търново, . . .

Министър д-р Р. Даскалов: Аз ще ви кажа на какво сжм ръководител.

Д-р А. Гиргинов (д): . . . и всичките ваши досиета и следствието, което вие водите, ще бждат ваш обвинителен материал, как подронвате самата истина, как изопачавате фактите.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Когато има тези данни, от които аз не засегам даже една хилядна от онова, което е събрано вече, сериозния човек, човека, който мисли за народа си, за държавата си, може ли да гледа спокойно на престъпната дейност на шена престъпници, наречени стари партии, наречени „черен блок“, наречени „фашисти“? Не ще ли извършим едно престъпление пред отечеството и пред историята, ако бихме оставили тези хора да грабнат главните и да запалят къщата на Българий?

От центъра: Ей-й-й!

Министър д-р Р. Даскалов: И какво извършихме ние, властта? Властта извърши следното: да отнеме тази главня от техните ржце. Народът искаше да я тури на техните главни и да запали техните къщи. Ние не позволихме това, вследствие на което ние запазихме България. Ние вързахме престъпниците, ние ги изолирахме, ние ще ги преследваме, ние ще тжрсим техните дела, ние ще ги разоржаваме, ние ще ги предаваме на съдилищата, ние ще ги пратим там, където им е местото. В тази страна трябва да се знае кой ние и кой плаща. В тази страна трябва да се създаде власт. България е страдала от войната насам от безвластие. Опасността за българския народ идваше от това безвластие. От днес нататък ще знаете и ще чувствувате силата на закона, силата на властта. И казвам, че в България настъпва една нова ера, едно ново време . . .

П. Каратодоров (р): На терор.

Министър д-р Р. Даскалов: . . . на истински мир, ред, спокойствие и производство.

Х. Славейков (д): На шайкаджилжк!

Министър д-р Р. Даскалов: Казвам ви, че за дълги години България нема да бжде смушавана нито от вас, нито от вапните фашистки банди. Напротив, българския народ, освободен от вашия тормоз, от вашата продажна преса, ще може да си отджхне и да се предаде на производителен труд, за който толкова години копнее. (Ржкоплескане от земеделците) Ако ние не изпълним волята народна, която е единодушна — и тя ще се подчертае в дения, когато народа ще се произнесе за вашата виновност или невинност — ние ще заслужим справедливо неговото презрение. Народът иска, народа чака от нас. И 17 септември е още резултат на това — нека го признаем открито — дето земеделското правителство не изпълни своята програма в този пункт. В продължение на три години то не можа да намери време да предаде на народен съд убийците, джелатите и кървопийците на българския народ. Може да си има своите причини това закъснение, ние можем да се извиняваме за нашето закъснение, но народът иска наказанието им. Той иска да получат възмездие си тук, на земята, убийците на народа. Той иска това удовлетворение и ако не му се даде, той не ще тжрни и днешните си управници. Това нека се знае.

Х. Славейков (д): И без това нема да ги тжрни.

Некой от земеделците: Надевайте се!

Министър д-р Р. Даскалов: През 17 септември и след 17 септември страната се намираще в неизбежна отбрана и правителството действуваше в рамките на закона и действуваше и днес, за да накаже онези, които искаха да извършат престъпление — бунт, преврат и гражданска война.

Д-р К. Миланов (о): Вашият народ ще се срамува от Вашата реч.

Д-р А. Гиргинов (д): Големо акробатство с истината!

Министър д-р Р. Даскалов: Г. Пастухов казва: „Не требваше да ги арестувате; требваше да чакате да се произнесе Народното събрание и чак тогава да бъдат задържани“.

Некой от центъра: Разбира се, така.

Министър д-р Р. Даскалов: Значи тези хора да продължават да вършат своите престъпления, . . .

Х. Славейков (д): Тук е Вашата интимна мисъл.

Министър д-р Р. Даскалов: . . . да излагат страната на опасност. Значи да ги оставим да подпалят България и ние сме скръстени ръце спокойно да гледаме. Не, г-да. Дълг се налага на българския управник да вземе мерки, за да не станат по-големи нещастия в страната.

Х. Славейков (д): Сега разбрахме.

Министър д-р Р. Даскалов: Ето защо, тези хора требваше да бъдат задържани още и заради туй, защото голяма част от тях избегаха. Как да не ги задържим, та да дойде утре народът и да каже: „Ние ги хванахме, а вие ги пуснахте“. Туй ли искате вие? А фактът безспорен е, че тези наши герои фанисти избегаха, скрива се. Избега Димитър Христов, избега Христо Тодоров, избега Рашко Маджаров, избега Атанас Буров. И за да не избегат и другите и да не носим отговорността пред народа, ние требваше да ги задържим. Ние требваше да ги задържим още и затуй, защото се застрашаваше, казвам, вътрешния мир на страната, защото се застрашаваше нейното външно положение, защото големите външни интереси на нацията в днешните времена изискват, ония, които са водили войната и които са докарали катастрофите, ония, които са скраха с малки и велики държави, ония, които забиха пожа си из засада в гърдите на народи, с които искаме да живеем в мир и добри отношения, и да извоюваме права на българското племе, казвам, изискват да бъдат наказани убийците, раздорниците и размирниците на Балканския полуостров. (Продължителни ржкоплескания от земеделците) Искаме да дадем пример на света, че Каиновците не могат да ходят напред с вирнати чела из тази страна, искаме възмездие на ония, които докараха нещастията на този народ, за да се избегнат в бъдеще нещастията и да могат днешните и бъдещите министри да се пазят от подобни прегрешения. (Ржкоплескания от земеделците)

И. Гетов (з): И в Гърция изпращат старите министри на заточение.

Министър д-р Р. Даскалов: Ние не можем да приемем рецептата на г. Пастухова, защото народният гнев и народното желание за отмъщение е обхванало всички маси, защото моментите, в които живеем са моменти, които са раздвижили дълбоко народната душа, та не можем да не държим сметка за нея, защото на Балканския полуостров стават трусове и движения и ние требваше да успокоим народа, требваше да удовлетвори неговата напипелост и неговите болки, защото стара Европа се вълнува и не се знае от там какво ще дойде; в Цариград, например, се раздвижва венчката маса от народ, там събират султани, а в Атина се свалят тронове, арестуват се и се убиват министри, наказват се виновниците на катастрофите и войните. Мислите ли, че при всички тези преживявания на народите в света българския народ може да остане безчувствен, този народ, който пострада, който вие съзнахте, който днес пъшка под веригите на един мир, който не му дава възможност да живее и да диша. Не, г-да. Народите забавят, но не забравят, народите много търпят и много теглят, но когато дойде време и много отмъщават (Бурни ржкоплескания от земеделците)

Х. Славейков (д): Това е много верно, и това ще дойде на вашите глави.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. Пастухов говори за неприкосновеността на народния представител, за нея

плаче той, за конституционните форми плаче, без да бъдат те нарушени в нещо. Той отрича правото на плебесцит и референдум, допитване до народа, той иска една избрана шепа хора от умствена аристокрация, от онези, които са докарали нещастията на българския народ, само те да решават, те да имат думата, а народа да няма думата. И този човек, който си подготвя положението на защитник на Теодор Тодоров, на черния блок, иска разбитите, разнилените, нещастливите армии на блока да прибере в широката партия, която се унищожава и не съществува. И за тази именно цел социалистите се опитаха да играят ролята на адвокати, да бъдат платени адвокати, да бъдат платени чибукчи и теляци на черно-блоковите престъпници. (Ржкоплескания от земеделците) Г. Пастухов си подготвя защита, той иска да се представи пред тях като човек, който може добре да ги защити, добре да ги наследи, който може да влиза из задните врати на двореца и да следва пътя на Теодор Тодоров, Михаил Маджаров, Малинов и Ляпчев. (Ржкоплескания от земеделците)

Но този човек забравя едно нещо, че той в 1919 г. не протестира задето и тогава се постъпи по същия начин, както днес. Защото правителството днес не извърши нищо друго освен изключително постановление на Министерския съвет, взето на 30 октомври 1919 г., писано лично от г. Бурова, а сам Буров заяви, че се е съвещавал с Теодор Тодоров по този въпрос и следователно прокарана е и мисълта на Теодорова, това постановление подписано от собствената ръка на Атанас Буров. Това постановление именно повелява да се задържат бившите министри, бившите депутати-журналисти и т. н.

П. Карагодоров (р): Да се задържат бившите депутати-журналисти, които не са били депутати в този момент.

Министър д-р Р. Даскалов: Кознички беше депутат.

Х. Славейков (д): Не е верно. Кознички беше избран през 1919 г. но тогава не е бил депутат.

Министър д-р Р. Даскалов: И д-р Данев, Михаил Маджаров и Буров решават да ги арестуват, а вие казвате, че не може да се арестуват, без да има постановление от съда. Питам ви аз, и онези, които бяха в този кабинет, Буровци, Даневци и Маджаровци, защо арестуваха български граждани преди да има постановление на съда? Те арестуваха, защото схващаха, че абсолютната необходимост за самосъхранението на нацията, че вътрешния и външен мир, че всички обективни и субективни условия налагат, щото веднага, непременно да бъдат арестувани под стража онези, които докараха катастрофата на България.

Н. Савчев (р): Така говореше и Стамболов едно време.

Министър д-р Р. Даскалов: Моля ви се, аз употребявам думите на Буровци и Маджаровци.

Х. Славейков (д): Когато ги няма тук да ви изболчат, че не е верно.

Министър д-р Р. Даскалов: Ние имаме днес не по-малко право отколкото ония, и времената са не по-малко неспокойни и не по-малко сериозни, на и народа с не по-малка настойчивост иска наказание на виновниците от 1912—1913—1918 г.

Х. Славейков (д): Дайте ги под съд, тогава.

Министър д-р Р. Даскалов: Бждете уверени, че ние не ще закъснеем. Има предложение за даването им под съд. Г. Пастухов във в. „Епоха“ и „Народ“ пледира, че тогава, в 1919 г. положението беше друго, имаше, казва, едно предложение за даването им под съд, но г. Пастухов забравя, че и сега има предложение в Народното събрание за даването им под съд. Следователно правителството има всичките основания.

Х. Славейков (д): Къде е? Има предложение само на комунистите.

Министър д-р Р. Даскалов: Не, има и на земеделците.

Х. Славейков (д): Къде е, защо не е раздадено?

Министър д-р Р. Даскалов: На които и да е, има предложение на народни представители за даването им под съд. Има внесен законопроект от правителството, подписан и от държавния глава...

Х. Славейков (д): Ако го има, защо ви е този закон сега?

Министър д-р Р. Даскалов: Именно за този законопроект говоря. — ... за виновността на кабинетите от 1912 и 1918 г. При всички тях факти, казвам, тяхното задържане беше една абсолютна необходимост. Г. Пастухов признава това за национал-либералите. Той го поддържа; той не протестира тогава; неговата адвокатска и правна съвест не се възмуща, че нямаше постановление, а днес, когато той играе роля на платен адвокат и защитник на блока, той протестира от тук.

Г. Пастухов и всички опия правници, които му ржкопиекат от тук, вие не протестирайте, че в българските затвори има хора, които стоят по една, по две, по три, по пет, по шест години, а министър Турлаков вчера ни каза един пример, че той знае един човек, който стоял седем години в затвора, без да бъде съден, без да бъде осъден, без да бъде разпитван от следовател и прокурор.

Н. Каратодоров (р): Защо не осъдихте тоя човек?

Д-р А. Гиргинов (д): Кой е тоя човек? Каква е, тогава тази власт?

Министър д-р Р. Даскалов: Значи редица години хора стоят в затвора, без да бъдат разпитвани, без да бъде установена тяхната виновност; там гасне човешки живот, Темида мълчи и блостителите на правдата, на законите, на конституцията и на римското право мълчат и твържествуват над тази Темида, която в своите ржце е прибрала хора, за които може би по-късно, ще установи, че съз невинни.

Х. Славейков (д): В народното събрание има масапитания и запитвания за неправилно арестувани хора; ние всекога сме протестирали.

Министър д-р Р. Даскалов: За тях не плачете, а плачете и скърбите за онези, които докараха смъртта на 300 хиляди български синове, които съжадоха толкова сираци, вдовици и инвалиди и предизвикаха толкова бедствия в тази страна. И мене направи впечатление, г. г. народни представители, когато видях, че на вагона на арестуваните бивши министри некой човек от този възмутен народ е написал: „Тук в този вагон съз изенниците, убийци на 300 хиляди български синове“.

Д-р А. Гиргинов (д): Некой ваш ортак.

Н. Каратодоров (р): Некой приетав го е писал.

Некой от земеделците: И той не е ли българин?

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Ние ви заявяваме, че сме убедени, какво българския народ одобрява това дело. Той го подчерта на 1 октомври, той ще го подчертае утре на плесеситата, той ще го подчертае друг ден на изборите за окръжни съветници, той ще го подчертае и на други избори. Народа се отказва, той се отказва от нас; народа разбира, че новото време изисква старите провинци, новото време изисква старите провинци и провинци и провинци и провинци да изчезнат и върху тях да се изгради великолепната постройка на нова България и на новото време. (Ржкоплескане от земеделците). Знайте едно, че от Търново българския народ не излезе разединен, че от Търново българския народ не излезе с една гражданска война. Че от Търново българския народ излезе обединен, следователно, от Търново българския народ излезе възрожден; от Търново българския народ излезе с идеята за

борба, за вътрешен ред, за вътрешен мир, за наказание виновниците; от Търново българския народ излезе със желание да върви напред в пътя на културата, от Търново българския народ излезе с мисълта...

Х. Славейков (д): Със сони.

Министър д-р Р. Даскалов: ... да работи за щастieto и благоденствието на българското племе. (Ржкоплескане от земеделците).

Д-р А. Гиргинов (д): Това показва, че вие сте хора, които поддържате престъпленията, произвола, терора и реакцията в страната.

Председателстващ Г. Марков: Преди да вдигна заседанието съобщавам, че е постъпил в бюрото на Камарата от Министерството на финансите законопроект за изменение и допълнение на закона за тарифата на износните стоки от 4 януарий 1921 г., с всичките му изменения и допълнения. Този законопроект ще се раздаде на г. г. депутатите и ще се постави на дневен ред.

Н. Пждарев (д): Г. председателю! Искам думата по дневния ред. Моля да се постави на дневен ред интерпелацията по търновските събития. Г. министърът употребил цел час да говори по тях, трябва и другите парламентарни групи да имат възможност да се изкажат по тях и по такъв начин да престане г. министър да действа без да чуе критиката на Народното събрание.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Съз законопроекта за референдума на дневния ред е поставена и интерпелацията по търновските събития...

Н. Пждарев (д): Не е верно.

Министър д-р Р. Даскалов: ... и по тях сте свободни да говорите. Г. Пастухов говори по тях и вие ще говорите.

Н. Пждарев (д): Интерпелацията трябва да бъде разглеждана самостоятелно, иначе вие отбегвате да чуете какво мисли народното представителство по вашето управление. Самохвалството няма да ви спаси. Чуите критиката, която ви се прави. Бегали сте всекога и сега бегате от нея.

Председателстващ Г. Марков: Които приемат предложението на г. Пждарева, да се постави на дневен ред интерпелацията по търновските събития, да вдигнат ръка. Малцинство, Събранието не приема.

Предлагам следния дневен ред за заседанието в петък, 2 ч. след пладне.

Първо четене законопроектите:

1. За допитване до народа за виновността на министрите от кабинетите: Ив. Гешев, д-р С. Данев и Александър Малинов, за обявените и водени войни и за последвалите ги катастрофи през 1911—1913 г. и 1918 г. (Продължително разискванията)

2. За извънбюджетен (вънжесметен) кредит на сума 230.000.000 л. за помощ на държавните служители.

3. За изменение и допълнение на закона за тарифата на износните стоки от 4 януарий 1921 г. с всичките му изменения и допълнения.

Второ четене законопроектите:

4. За изменение и допълнение на закона за углавното съдопроизводство (продължение дебатите) 1

5. За изстребление на разбойниците.

Които приемат тоя дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, приема се.

Вдигам заседанието.

(Вдигнато в 8 ч. 30 м. след пладне.)

Подпредседатели: **Г. МАРКОВ**
К. МАЛЕВ

Секретар: **ХР. Ц. ВЕТОВСКИ**

Началник на Стенографското отделение: **Т. ГЖЛЖОВ**